

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
«ԵՎԱ - ՇԻՆ2009» ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ
ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱԿՈՒՆՔԻ ԲԱԶԱԼՏԻ ԵՐԵՎԱԿՄԱՆ ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ
2021-2023 թթ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ – ՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ
ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՅՏ (լրամշակված-2)

«Եվա-Շին2009» ՍՊԸ տնօրեն՝

Գ.Հախավերդյան

Երևան – 2020թ.

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Ներկայացվող սահմանումները և եզրույթները /տերմիններ/ բերվում են ՀՀ բնապահպանական ոլորտի օրենքներից և նորմատիվ փաստաթղթերից:

Շրջակա միջավայր` բնական և մարդածին տարրերի (մթնոլորտային օդ, ջրեր, հողեր, ընդերք, լանդշաֆտ, կենդանական ու բուսական աշխարհ, ներառյալ` անտառ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, բնակավայրերի կանաչ տարածքներ, կառույցներ, պատմության և մշակույթի հուշարձաններ) և սոցիալական միջավայրի (մարդու առողջության և անվտանգության), գործոնների, նյութերի, երեւույթների ու գործընթացների ամբողջությունը և դրանց փոխազդեցությունը միմյանց ու մարդկանց միջև:

շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն` հիմնադրությամբ փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետեւանքով շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա հնարավոր փոփոխությունները:

նախատեսվող գործունեություն` շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում:

ձեռնարկող` սույն օրենքի համաձայն` փորձաքննության ենթակա հիմնադրությամբ փաստաթուղթ մշակող, ընդունող, իրականացնող և (կամ) գործունեություն իրականացնող կամ պատվիրող պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին, իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ:

ազդակիր համայնք` շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրությամբ փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն` ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք:

շահագրգիռ հանրություն` փորձաքննության ենթակա հիմնադրությամբ փաստաթղթի ընդունման և (կամ) նախատեսվող գործունեության իրականացման առնչությամբ հետաքրքրություն ցուցաբերող իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք:

գործընթացի մասնակիցներ` պետական կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, ֆիզիկական ու իրավաբանական անձինք, ներառյալ` ազդակիր համայնք, շահագրգիռ հանրություն, որոնք, սույն օրենքի համաձայն, մասնակցում են գնահատումների և (կամ) փորձաքննության գործընթացին:

հայտ` ձեռնարկողի կամ նրա պատվերով կազմած հիմնադրությամբ փաստաթղթի մշակման և (կամ) նախատեսվող գործունեության նախաձեռնության մասին ծանուցման փաթեթ:

բնության հատուկ պահպանվող տարածք` ցամաքի (ներառյալ` մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի` սույն օրենքով գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ:

ազգային պարկ` բնապահպանական, գիտական, պատմամշակութային, գեղագիտական, ռեկրեացիոն արժեքներ ներկայացնող միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որը բնական լանդշաֆտների ու մշակութային արժեքների զուգորդման շնորհիվ կարող է օգտագործվել գիտական, կրթական, ռեկրեացիոն, մշակութային և տնտեսական նպատակներով, և որի համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ:

ազգային պարկի արգելոցային գոտի` ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելոցի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը:

ազգային պարկի արգելավայրային գոտի` ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելավայրի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը:

ազգային պարկի ռեկրեացիոն գոտի` ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է քաղաքացիների հանգստի և զբոսաշրջության ու դրա հետ կապված սպասարկման ծառայության կազմակերպումը:

ազգային պարկի տնտեսական գոտի` ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է ազգային պարկի ռեժիմին համապատասխանող տնտեսական գործունեություն:

պետական արգելավայր` գիտական, կրթական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածք, որտեղ ապահովվում են էկոհամակարգերի և դրանց բաղադրիչների պահպանությունը և բնական վերարտադրությունը:

պետական արգելոց` գիտական, կրթական, պատմամշակութային արժեք ներկայացնող առանձնահատուկ բնապահպանական, գեղագիտական հատկանիշներով օժտված միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որտեղ բնական միջավայրի զարգացման գործընթացներն ընթանում են առանց մարդու անմիջական միջամտության:

բնության հատուկ պահպանվող տարածքի պահպանման գոտի` տարածք, որի ստեղծման նպատակն է սահմանափակել (մեղմացնել) բացասական մարդածին ներգործությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների էկոհամակարգերի, կենդանական ու բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների վրա:

լանդշաֆտ` աշխարհագրական թաղանթի համասեռ տեղամաս, որը հարևան տարածքներից տարբերվում է երկրաբանական կառուցվածքի, ռելիեֆի, կլիմայի, հողաբուսական ծածկույթի և կենդանական աշխարհի ամբողջությամբ:

հող` երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին` կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ:

հողային պրոֆիլ` հողագոյացման գործընթացում օրինաչափորեն փոփոխվող և գենետիկորեն կապակցված հողային հորիզոնների ամբողջություն:

խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր.

հողի բերրի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով.

հողի պոտենցիալ բերրի շերտ՝ հողային պրոֆիլի ստորին մասը, որն իր հատկություններով համընկնում է պոտենցիալ բերրի ապարների (բուսականության աճի համար սահմանափակ բարենպաստ քիմիական կամ ֆիզիկական հատկություններ ունեցող լեռնային ապարներ) հատկություններին.

հողածածկույթ՝ երկրի կամ դրա ցանկացած տարածքի մակերևույթը ծածկող հողերի ամբողջությունն է.

հողի բերրի շերտի հանման նորմեր՝ հողի հանվող բերրի շերտի խորությունը (սմ), ծավալը (մ³), զանգվածը (տ).

ռեկուլտիվացում՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական.

ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նախագծով կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ.

կենսաբանական բազմազանություն՝ ցամաքային, օդային և ջրային էկոհամակարգերի բաղադրիչներ համարվող կենդանի օրգանիզմների տարատեսակություն, որը ներառում է բազմազանությունը տեսակի շրջանակներում, տեսակների միջև և էկոհամակարգերի բազմազանությունը.

երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները.

բնապահպանական կառավարման պլան՝ ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի՝ որոշակի ժամանակի ընթացքում.

բնության հուշարձան, բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ.

պատմության եւ մշակույթի անշարժ հուշարձաններ՝ պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող

հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային եւ բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

1.ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	7
1.1.Ձեռնարկողի անվանումը և գտնվելու վայրը	7
1.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը	7
1.3.Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը	7
1.4.Նախագծման նորմատիվ - իրավական հենքը	8
2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	11
2.1.Գտնվելու վայրը	11
2.2.Ռեյիեֆ, երկրաձևաբանություն	13
2.3.Երկրաբանական կառուցվածքը	16
2.4.Շրջանի սեյսմիկ բնութագիրը	17
2.5.Սողանքներ	18
2.6.Կլիման և օդերևութաբանական պայմանները	19
2.7. Մթնոլորտային օդ	20
2.8. Ջրային ռեսուրսներ	21
2.9. Հողեր	22
2.10.Բուսական և կենդանական աշխարհ	24
2.10.1. Բուսական աշխարհ	25
2.10.2. Կենդանական աշխարհ	31
2.11.Վտանգված էկոհամակարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	32
2.11.1. «Սևան» ազգային պարկ. ընդհանուր տեղեկություններ	32
2.11.2. «Սևան» ազգային պարկի տարածագործառնական գոտիները	33
3.ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐ	39
3.1.Ենթակառուցվածքներ	39
3.2.Ակունք համայնք	40
3.3. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիր	40
3.4.Պատմության, մշակութային հուշարձաններ	41
4.ԾՐԱԳՐՎՈՂ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԵԹՈԴԻԿԱՆ ԵՎ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ	51
4.1. Նախապատրաստական շրջան և ծրագրային աշխատանքներ	51
4.2.Տեղագրական աշխատանքներ	51
4.3. Երկրաբանահանութային աշխատանքներ	52
4.4.Հորատման աշխատանքներ	52
4.5. Փորձական հանույթ	52
4.6. Հետախուզական փորվածքների փաստագրում	52
4.7. Նմուշարկում	53
4.8. Լաբորատոր ուսումնասիրություններ	53
4.9. Բնժեներա - երկրաբանական և հիդրոերկրաբանական ուսումնասիրություններ	53
4.10.Ռադիոակտիվ տարրերի որոնումներ	54
5.ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻ ԵՎ ՀՈՐԱՏՄԱՆ ՀԱՐԹԱԿՆԵՐԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ	54

6. ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱԿՈՒՆՔԻ ԲԱԶԱԼՏՆԵՐԻ ԵՐԵՎԱԿՄԱՆ ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ 2021-2023 ԹԹ. ԿԱՏԱՐՎԵԼԻՔ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓ ՆԱԽԱՀԱՇԻՎ	54
7. ԾՐՁԱԿԱ ՄԻԶԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	57
7.1. Մթնոլորտային օդ	57
7.2. Ջրային ռեսուրսներ	57
7.3. Հողային ծածկույթ	57
7.4. Բուսական և կենդանական աշխարհ	58
7.5. Սոցիալական ազդեցության գնահատականը	59
7.6. Աղմուկ	60
7.7. Մանրէաբա-պաշտպանիչ գոտի	60
8. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ, ԱՆԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՎԹԱՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵՂՄԱՑՄԱՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾՐԱԳՐԵՐ	60
9. ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ, ՆՎԱԶԵՑՄԱՆԸ/ԲԱՑԱՌՄԱՆԸ ԵՎ ՓՈԽՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	61
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	69

1.ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.1.Ձեռնարկողի անվանումը և գտնվելու վայրը

Ձեռնարկող. «ԵՎԱ - ՇԻՆ 2009» Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն (ՍՊԸ)

Գրանցման համար՝ 264.110.1067210

Գտնվելու վայրը՝ Լեփսիուսի Փ./Շ/14/35 Քանաքեռ – Զեյթուն 0069, Երևան, Հայաստան, հեռ. 091309409

Տնօրեն՝ Գայանե Ալբերտի Հախվերդյան

1.2. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ակունքի բազալտների երևակման տեղամասում օգտակար հանածոյի արդյունահանման նպատակով երկրաբանական-հետախուզական աշխատանքներ:

1.3.Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի շրջանում հայտնի են բազմաթիվ մետաղական և ոչ մետաղական օգտակար հանածոների հանքավայրեր, որոնք կարևոր սոցիալ-տնտեսական նշանակություն ունեն մարզի համար:

Մարզում արագ թափ ստացող քաղաքաշինությունը առաջին պլան է մղում շինանյութերի արտադրության հումքի բազայի ընդլայնման անհրաժեշտությունը: Այս առումով կարևոր նշանակություն ունի մարզի շրջանում հայտնի բազմաթիվ շինարարական նյութերի երևակումների ուսումնասիրությունը:

«ԵՎԱ - ՇԻՆ2009» ՍՊ ընկերությունը ՀՀ -ում երկար տարիներ զբաղվում է շինարարական աշխատանքներով և լուրջ ներդրում ունի քաղաքաշինության և ճանապարհաշինության բնագավառներում:

Ընկերությունը ցանկանում է ընդլայնել գործունեության ոլորտը, հատկապես՝ շինարարական հումքի հանքավայրերի շահագործման և մշակման բնագավառում: Մեփական հումքի հենքի վրա ստեղծել բետոնի և ասֆալտի արտադրություն:

Նպատակներն իրականացնելու համար ընկերությունը ձեռնարկել է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ակունք համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող Ակունքի բազալտների երևակման տեղամասում իրականացնել երկրաբանական-հետախուզական աշխատանքներ բազալտների որակական և քանակական պարամետրերը գնահատելու և դրանք հետազայում արդյունահանելու նպատակով:

Հայցվող տարածքն ունի 3.26 հա մակերես: Աշխատանքների սկզբում նախատեսվում 4 հա մակերեսի վրա իրականացնել 1:1000 տեղագրական հանույթ և երկրաբանական քարտեզագրում:

Հումքը նախատեսվում է հետախուզել հորատանցքերով և փորձնական բացահանքով: Հորատման աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել երկու հետախուզական գծերով, որոնց մինս հեռավորությունը 130-150մ մ է լինելու: Յուրաքանչյուր հետախուզական գծի վրա տեղադրվելու է երկուական հորատանցք,

որոնք, գտնվելու են գրեթե միևնույն հիպսոմետրիկնիշի վրա, դրանց միջին խորությունը կազմելու է 20 մ: մեկ հորատանցք նախատեսվում է տեղադրել հետախուզական գծերի միջև բլրի գագաթին որի խորությունը կկազմի 25 մ մինչև մյուս չորս հորատանցքերի հիպսոմետրիկ նիշը: Քանի որ բլրի բարձրությունը մոտ 45 մ է: Այս եղանակով հնարավոր կլինի բլուրն ամբողջապես հետախուզել և հորատել մարմինն ամբողջությամբ:

Ընդհանուր առմամբ հորատվելու է հինգ հորատանցք ընդհանուրը 105 գծ.մ ծավալով: Հորատման աշխատանքները կատարվելու են ջրով 93 և 112 տրամաչափի կարծր համաձուլվածքով թակիկների օգնությամբ URB 2.5A (Zil-131) հորատման հաստոցով:

Նախատեսվում է կառուցել մոտ 500 գծ.մ մոտեցման ճանապարհներ և 5 հորատման հարթակներ, որոնց ընդհանուր մակերեսը կկազմի՝ ճանապարհներինը $500 \text{գծ.մ} \times 3 = 1500 \text{մ}^2$ և հորատման հարթակներինը՝ $5 \times 40 \text{մ}^2 = 200 \text{մ}^2$:

Բոլոր լեռնային փորվածքները փաստագրվելու են և նմուշարկվելու: Նախատեսվում է վերցնել 21 հանուկային, 2 կետային և մեկ համախառն նմուշ:

Գործունեության ազդակիր համայնքը Ակունքն է:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման սույն հայտը կազմվել է «ԵՎԱ – ՇԻՆ 2009» ՍՊ ընկերության ֆինանսական միջոցների հաշվին և ներկայացվում է ՀՀ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն օգտակար հանաձոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության թույլտվություն ստանալու նպատակով:

Հայտը կազմելիս ընկերությունը առաջնորդվել է ՀՀ կառավարության 2014 թ. սեպտեմբերի 4-ի նիստի N 37 և 2016թ. հուլիսի 29-ի նիստի N 29 արձանագրային որոշումների օգտակար հանաձոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության և արդյունահանման իրավունքներ հայցելու համար ներկայացվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի կազմման ուղեցույցերով (Հավելված N 1 և N1)

1.4. Նախագծման նորմատիվ - իրավական հենքը

Երկրաբանական ուսումնասիրությունների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտը կազմելիս ընկերությունն առաջնորդվել է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

- *Հայաստանի Հանրապետության Մահմանադրություն (ընդունվել է 1995թ., փոփոխվել է 2005 և 2015 թվականներին)*
- *«Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (01.11.1994թ.),*
- *«Բուսական աշխարհի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (23.11.1999թ.),*
- *«Կենդանական աշխարհի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (03.04.2000թ.),*
- *Հայաստանի Հանրապետության «Հողային» օրենսգիրք (02.05.2001թ.),*
- *Հայաստանի Հանրապետության «Զրային» օրենսգիրք (04.06.2002թ.)*

- «Ընդերքի մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենսգիրք» ՀՀ օրենք (01.01.2012թ.),
- Հայաստանի Հանրապետության «Անտառային» օրենսգիրք (24.10.2005թ.),
- «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (27.11.2006թ.),
- Հայաստանի Հանրապետության «աշխատանքային» օրենսգիրք (09.11.2004թ.)
- Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին” ՀՀ օրենք (12.12.1992թ.)
- «Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք (02.12.1998)
- “Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին” ՀՀ օրենք (04.03.1996թ.)
- «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (09.08.2014թ.),
- «Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին» ՀՀ օրենք (11.11.1998թ.)
- “Թափոնների մասին” ՀՀ օրենքով (ընդունված 24.11.2004):
- Բնապահպանական վերահսկողության մասին ՀՀ օրենք (2005)
- “Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին” ՀՀ օրենքը (27.11.2006 թ.):
- «Սևանա լճի մասին» ՀՀ օրենքով (15-ր մայիսի 2001 թ.)
- ՀՀ Կառավարության 2007 թվականի 18 հունվարի «Սևան» ազգային պարկի 2007-2011թվականների կառավարման պլանի (հողերի օգտագործման սխեմայի) հաստատման մասին» N205-Ն որոշումը,
- «ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ. -ի N 72-Ն որոշում,
- «ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ. -ի N 71-Ն որոշում,
- «ՀՀ բուսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին ՀՀ կառավարության 31.07.2014թ. -ի N 781-Ն որոշում:
- «ՀՀ բույսական աշխարհի օբյեկտների պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 31.07.2014 թ. N 781-Ն որոշումը:
- - ՀՀ կառավարության 2 նոյեմբերի 2017 թվականի “Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները սահմանելու և ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հուլիսի 20-ի N1026-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին” N 1404-Ն որոշում
- ՀՀ Կառավարության 14.08.2008թ N-967-Ն որոշում
- «Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես

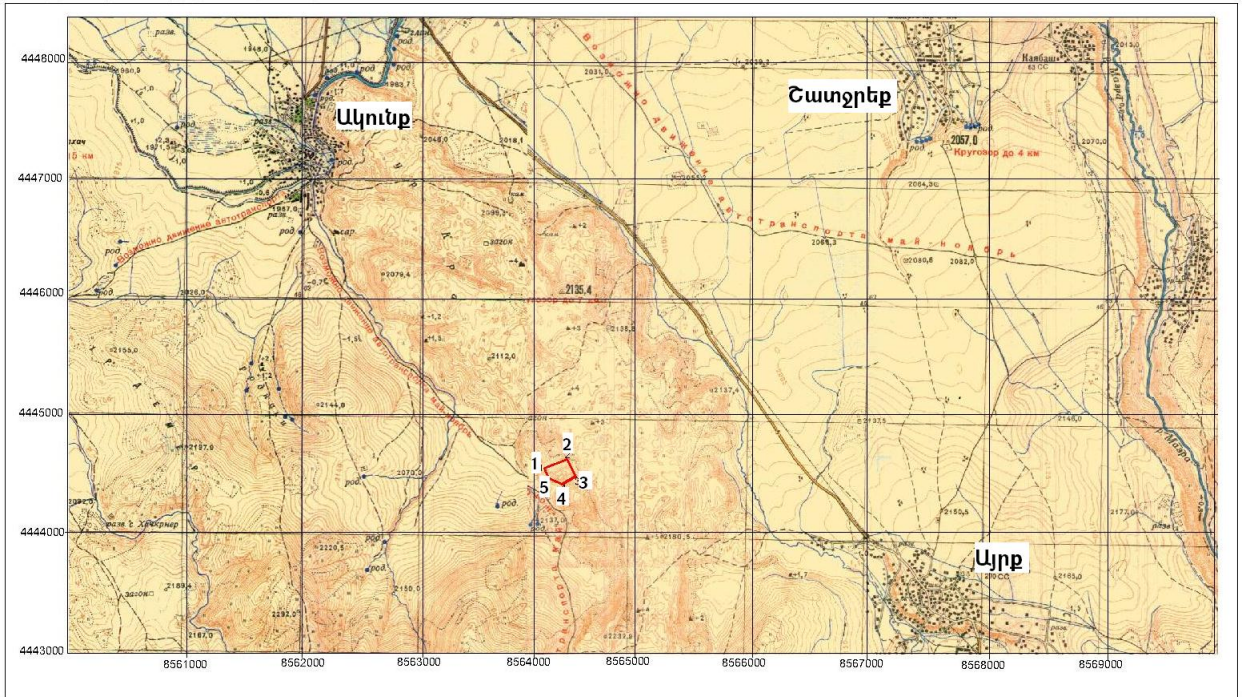
- նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N 191-Ն որոշումը*
- *Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարարի 6 մայիսի 2002թ. N 138 հրաման “Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի կառուցապատման տարածքներում” N2-III – 11.3 սանիտարական նորմերը հաստատելու մասին”:*
 - *Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարարի 25 հունվարի 2010թ. N 01-Ն հրաման “Հողի որակին ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ N 2.1.7.003-10 սանիտարական կանոնները և նորմերը հաստատելու մասին”:*
 - *Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարարի 17 մայիսի 2006 թվականի N533-Ն հրաման “Աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման (վիբրացիայի) հիգիենիկ նորմերը ՀՆN 2.2.4-009-06 հաստատելու մասին”:*
 -

Նկ.2: Հայցվող տեղամասի տեղադիրքը: Լուսանկարը՝ google earth ծրագրից է:

Հայցվող տեղամասի մակերեսը կազմում է 3.26 հա և սահմանափակված է հետևյալ ծայրակետային կոորդինատներով՝ (կոորդինատները բերված են ARMWGS 84 (ARMREF2) համակարգով):

Երջարարձային (բեկման) կետեր	Կոորդինատները	
	Y	X
1	8564179,1830	4444554,3830
2	8564371,5680	4444633,4380
3	8564444,6970	4444487,8700
4	8564325,7160	4444425,8990
5	8564219,8570	4444470,8380
6	8564196,2890	4444515,5910
1	8564179,1830	4444554,3830

Նկ.3: Հայցվող տեղամասի իրավիճակային սխեման (Մ1:50000):

2.2.Ռելիեֆ, երկրաձևաբանություն

Երևակումը գտնվում է Վարդենիսի լեռնաշղթայի հյուսիսային լանջերին: Վարդենիսի լեռնաշղթան գտնվում են ՀՀ Գեղարքունիք, Վայոց ձորի մարզերի և Ադրբեջանի Հանրապետության սահմանագլխին: Ձգվում են Գեղամա լեռների Գնդասար գագաթից մինչև Մեծ Ծարասարի լեռնահանգոյցը: Առաջացնում է 60կմ երկարությամբ վահանաձև լեռնային համակարգ՝ 3000-3500մ առավելագույն բարձրությամբ: Ամենաբարձրը՝ Վարդենիս լեռն է, որն ունի 3522 մ բարձրություն:

Պլանում համակարգը թույլ աղեղաձև է ուռոցիկ կողմով ուղղված դեպի հյուսիս-արևելք (Սևանի գոգավորությունը):

Հյուսիսային լանջերը մեղմաթեք ձուլվում են Սևանա լճի հարավային եզրին: Հարավային լանջերը գառիթափ են, որոնք գոյացնում են առանձին լեռնաբազուկներ:

Նրա ծալքաբեկորային հիմքը կազմված է վերին կավձի ու պալեոգենի նստվածքային և հրաբխանստվածքային ստվարաշերտերից, որոնք թաղված են միոպլիոցենի և պլեյստոցենի հրաբխաբեկորային հզոր ծածկույթի տակ: Լեռնաշղթան լայնակի ուղղությամբ հատում է մինչնեոգենյան տեկտոնական կառույցները:

Նրա ձևավորման գործում կարևոր դեր են խաղացել հակակովկասյան ուղղության նորագույն տեկտոնական բարձրացումներն ու լեռնաշղթայի առանցքային մասով անցնող նույն ուղղության տեկտոնական բեկվածքը, որի հետ կապված է նեոգեն-չորրորդական հրաբխային գործունեությունը:

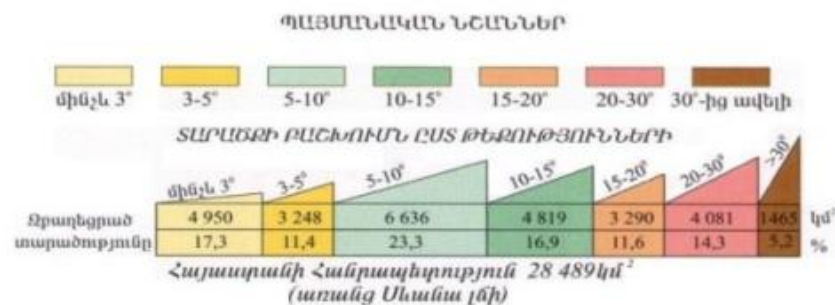
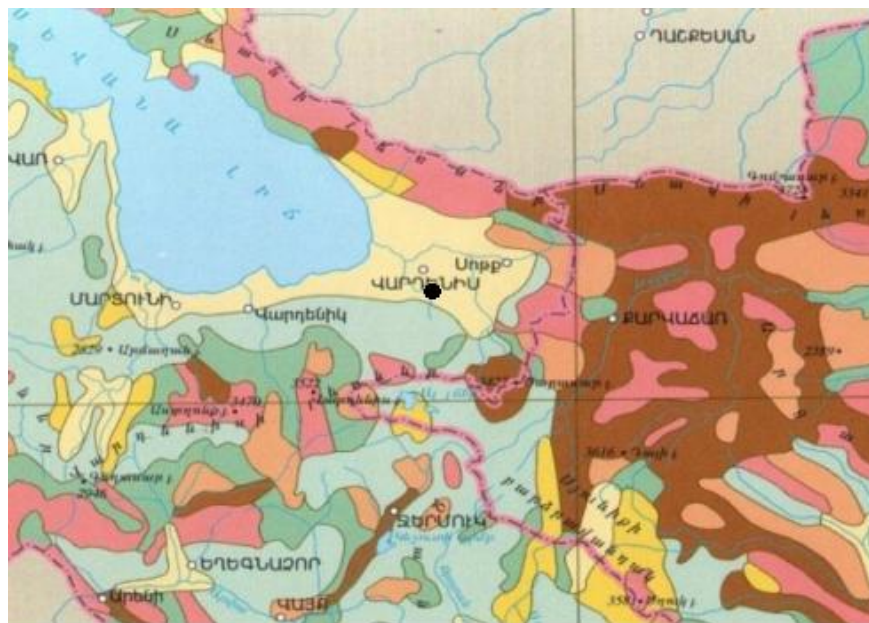
Վարդենիսի լեռնավահանում զգալի տարածում ունեն լերկացման ռելիեֆը, ավաքերման (աբրազիոն), ավաքերման-ողողամաշման դարավանդները, հին հանրթեցման մակերևույթների մնացորդները, պլեյստոցենյան սառցապատումների հետքերը:

Լեռնաշղթայի ջրբաժան մասը նեղ է և մասնատված խոր տաշտահովիտներով, արևելյան մասում լայն տարածված են ռելիեֆի երիտասարդ հետսառցադաշտային ձևեր (բլրածածկ ռելիեֆ): Զրբաժան գտնում 3000-3200մ բարձրության վրա

պահպանվել են հին հարթեցման մակերևույթի մնացորդներ, որոնց վրա բարձրանում են հրաբխային կոներ (Վարդենիս՝ 3522մ, Սանդուխտասար՝ 3554մ և այլն): Հյուսիսային լանջում ջրբաժան գոտու և նախալեռնային մասի միջև հայտնի են բազմաթիվ 200-300մ հարաբերական բարձրության պլեստոցենյան հրաբխային կոներ: Վարդենիսի լեռնաշղթայի հարավային լանջերի արևմտյան մասը բնորոշվում է ռելիեֆի խոր ու ուժգին մասնատմամբ: Լեռնաշղթայի արևելյան մասում տարածված է Ջերմուկի հրաբխային սարավանդը, որն աչքի է ընկնում ալիքավոր և ալիքա բլրավետ ռելիեֆով [2-4]:

Լեռնաշղթայի տարածքում են գտնվում Վարդենյաց լեռնանցքը և Արփա-Սևան թունելը:

Սևանա լճի հարավային մասի ռելիեֆը հիմնականում ունի հյուսիսահայաց կողմնադրություն: Երևակման տեղամասում հրաբխային լավային լեզվակով պայմանավորված ձևավորվել է դեպի հյուսիս-արևելք ծոված աղեղաձև լավային հոսք որտեղ լանջի կողմնադրությունները փոխվում են հյուսիս-արևմտյան և հարավ-արևելյան: Մակերևույթի գերակշռող թեքությունների չափը մինչև 3° է հայցվող տեղամասում ռելիեֆի թեքությունը 10-15° է (նկ.4):

Նկ. 4: Սևանա լճի հարավային և հարավ-արևելյան շրջանների մակերևույթի թեքությունների քարտեզ (հատված, ՀՀ Ազգային ատլասից, [5])

2.3. Երկրաբանական կառուցվածքը

Հայցվող տեղամասում նախկինում կատարված աշխատանքներն ունեն ռեգիոնալ բնույթ: Տարբեր տարիներին Սևանա լճի շրջակայքում այդ թվում հարավային շրջաններում երկրաբանական ուսումնասիրություններ են իրականացրել Հ.Աբիխը, Կ.Պաֆենհոլցը, Վ.Կոտլյարը, Հ.Չուբարյանը, Էդ.Խարազյանը, Լ.Մարկոսյանը և ուրիշներ:

Ուսումնասիրվող շրջանը մտնում է Փամբակ-Չանգեզուրի կառուցվածքա – ֆորմացիոն գոտում մեջ, որտեղ լայն տարածում ունեն վերին կավճի, էոցենի, միոցենի, պլիոցենի և հոլոցենի ապարները:

Վերին կավճի ապարները մեծամասամբ տարածված են Սևանա լճի հյուսիս-արևմտյան մասում: Ներկայացված են դիաբազային և պորֆիրիտային լավաներով, տուֆաբրեկչաներով, տուֆակոնգլոմերանտներով, տուֆաավազաքարերով, մերգելներով և կավային առաջացումներով: Այս հաստվածքի հզորությունը հասնում է մինչև 1000 մ:

Միջին էոցենի կտրվածքում առանձնացվում են երկու շերտախմբեր՝ Շիրակի նստվածքահրաբխային նրբառիթմ և Վանաձորի (հրաբխային), որոնք գրավում են համանման շերտագրական դիրք և միմյանց հետ կապված են ֆացիալ փոխանցումներով:

Սևանա լճի ավազանում Շիրակի շերտախմբի ապարները գրավում են զգալի մակերեսներ հյուսիս-արևելյան մերձափում (Սևանի լեռնաշղթայի արևելյան մասում), Արեգունի լեռնաշղթայում, Գետիկի վերին հոսանքներում և Վարդենիսի Ակունք գյուղի շրջակայքում:

Ստորին միջին Պլիոցենի հրաբխածին – հեղեղաբերուկ և հրաբխածին գոյացումները նույնպես տարածված են Վարդենիսի լեռնաշղթայում: Շերտախմբի վերին ենթաշերտախմբի սպիտակավուն ապարները տարածված են վարդենիսի լեռնաշղթայի տարածքում և ներկայացված են պեխշտեյնների լավային հոսքերով, պեոլիտ-օբսիդիանային պեմզապեոլիտային փուխր փշրաքարերով, ավազներով հրաբխային մոխրով (հաստությունը մինչև 350 մ): Լեռնաշղթայի ջրբաժաններում և բարձրադիր մասերում ողջաբերդի շերտախումբը հաճախ ծածկվում է ծաղկունյաց շերտախմբի հրախրածին ապարներով, որոնք ներկայացված են անդեզիտաբազալտների, անդեզիտադաջիտների, լիպարիտադաջիտների բազմաթիվ հոսքերով 400մ առավելագույն հաստությամբ:

Վարդենիսի լեռնաշղթայում լայնորեն տարածված են չորրորդական հասակի անդեզիտաբազալտային և անդեզիտային լավաները, որոնք համատարած գրահով ծածկում են պալեոգենի և նեոգենի ապարների ողողամաշված մակերեսը և լանջերով իջնելով՝ հասնում են մինչև Սևանա լճի ափերը: Արտավիժման կենտրոնները տեղադրված են ջրբաժան մասում:

Ակունքի բազալտների երևակումը գտնվում է Վարդենիսի լեռնազանգվածի ամենավերջին հրաբխային լավային հոսքերի վրա, որը իրենից ներկայացնում է ջրբաժանից Սևանա լիճը իջնող դեպի արևելք թեքված լավային լեզվակ:

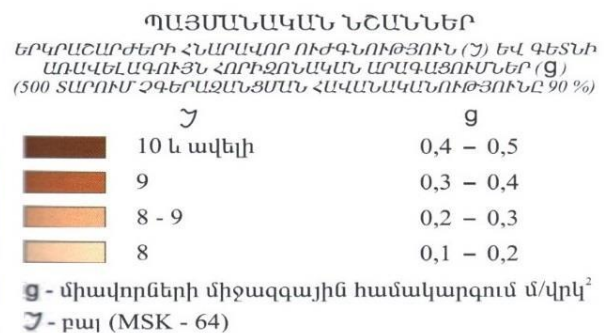
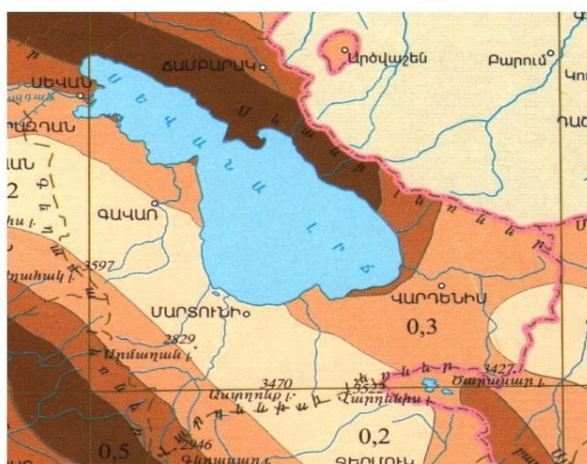
Ապարներն ինտենսիվ ձեղքավորված են մասնատված և վեր են ածվել չինգիլների:

Ժամանակակից առաջացումները ամենուր են, դրանք շրջափակում են լավային հոսքը: Հայցվող հատվածը գուրկ է հողաբուսական ծածկույթից, ռելիեֆը լերկ է և ինտենսիվ ողողամաշված:

2.4.Շրջանի սեյսմիկ բնութագիրը

ՀՀ տարածքը գտնվում է Եվրասիական և Արաբական լիթոսֆերային սալերի բախման գոտում ինչով և պայմանավորված է տարածաշրջանի բարձր սեյսմիկականությունը:

ՀՀ տարածքում հյուսիսից հարավ առանձնացվում են հետևյալ սեյսմիկ գոտիները՝ Մերձքուռի, Սոմխեթ - Ղարաբաղի, Մերձսևանի, Կապան-Գոգորանի, Ծաղկունյաց - Զանգեզուրի, Երևան - Օրդուբադի, Ուրծ-Վայքի: Նշված գոտիների սահմաններով են անցնում երկրկեղևի խորքային բեկվածքները: Դրանցից ամենախոշորներն են՝ Սևան-Աբերայի, Փամբակ-Սևան-Սյունիքի, Գեղամա, Գառնիի, Փարաքար – Դվինի, Միջին Արաքսյան /Երևանյան/ և այլ խզվածքայի խախտումներն ու բեկվածքները [3, 5, 6]:

Նկ. 5: ՀՀ Սևանա լճի հարակից շրջանների սեյսմոտեկտոնական և սեյսմիկ շրջանացման սխեմատիկ քարտեզներ (հատված Հայաստանի ազգային ատլասից [5]):

Վարդենիսի տարածաշրջանը գտնվում է Սևան-Աքերայի և Փամբակ-Սևան-Սյունիք խզվածքների միջև, վերջին խզվածքի ակտիվության պատճառով մթա 762 թ-ին գրանցվել է 7.1 մագնիտուդով երկրաշարժ: Այս շրջանում համաձայն ՀՀ տարածքի սեյսմիկ շրջանացման քարտեզի գետնի հարաբերական հորիզոնական արագացումները կազմում են 0.3 մ/վ²: Երկրաշարժերի հնարավոր ուժգնությունը կազմում է 8-9 բալ:

Բեկվածքները թափանցում են երկրկեղևի 40-50կմ խորություններ, իսկ երկրկեղևի մակերեսին արտահայտվում են 5-10 կմ լայնություն ունեցող գոտիներով:

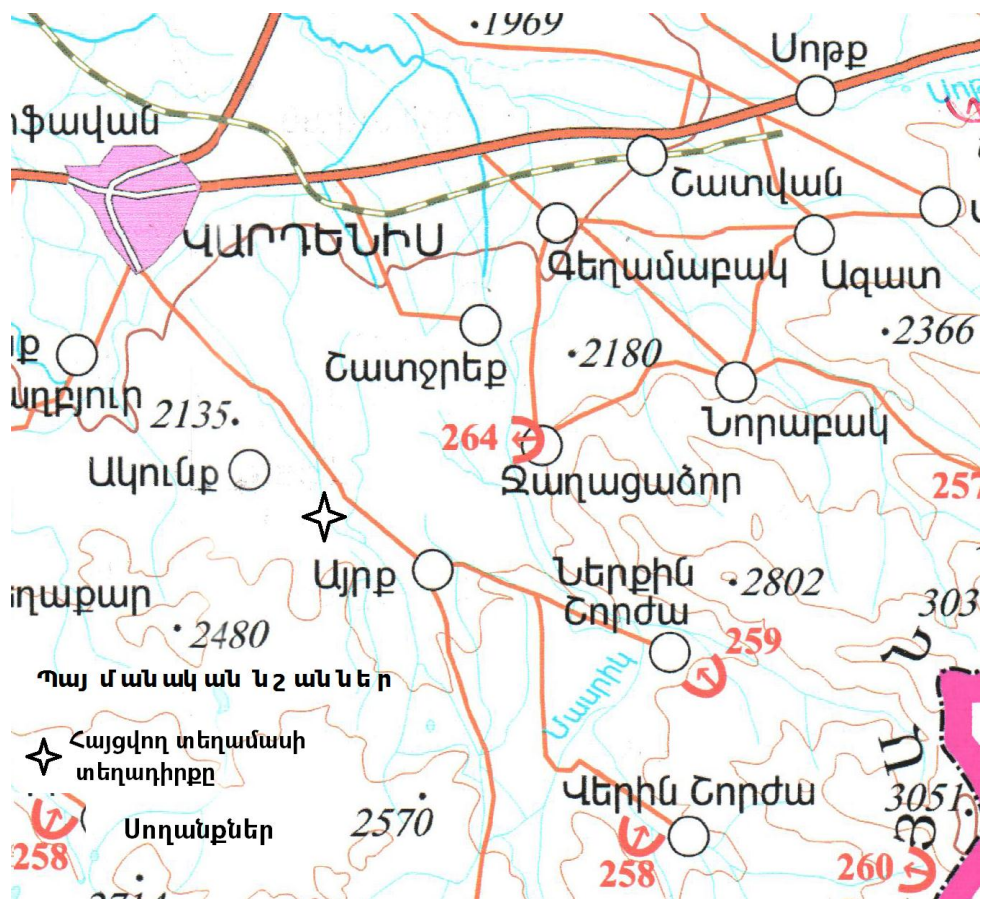
ՀՀ Շինարարության նախարարի ՀՀՇՆ II-6.02-2006 հրամանով սահմանվում է այն չափանիշները, որոնք պետք է դրվեն շենքերի ու կառուցվածքների նախագծման ու կառուցման ընթացքում /սեյսմակայունության հիմնական սկզբունքներ/: Սեյսմակայուն շինարարությունը իրականացվում է տարբերակված՝ երեք, ըստ ուժգնության աճող հաջորդականությամբ՝ 1, 2, 3 սեյսմիկ գոտիներում, որոնց համար գրունտի հորիզոնական արագացման մեծությունը համապատասխանաբար 20, 30 և 40 սմ/վրկ² է: Նույն հրամանի հավելվածում ներկայացված է ՀՀ բնակավայրերի ցուցակը ըստ սեյսմիկ գոտիների: Այդ ցուցակում Վարդենիսի տարածաշրջանի Մեծ Մասրիկ, Փոքր Մասրիկ, Տորֆավան, Վարդենիս, Նորակերտ և Ակունք բնակավայրերը գտնվում են 0.3 g սեյսմիկ գոտում (նկ.5):

ՀՀ Արտակարգ իրավիճակների նախարարի 12.02.2013թ N 100-Ն հրամանով սահմանվում է սեյսմիկ ռիսկի գնահատման աշխատանքների կազմակերպման և իրականացման դրույթները, համաձայն որոնց մշակվում են սեյսմիկ ռիսկի գնահատման քրտեզներ, որոնք դրվում են մարզերի և համայնքների զարգացման ծրագրերի, քաղաքաշինական փաստաթղթերի մշակման հիմքում, որոնք կիրառվում են տարածքների, շենքերի և շինությունների սեյսմիկ խոցելիության նվազեցման միջոցառումների պլանավորման, արտակարգ իրավիճակների կառավարման և նրանց հետևանքների վերացման համար:

2.5.Սողանքներ

Ըստ «2007-2010 թթ. ՀՀ տարածքի առավել վտանգավոր սողանքների ամփոփագրի կազմման աշխատանքների» հաշվետվության շրջանում առավել վտանգավոր են համարվում Շատջրեքի (264), Վերին Շորժայի (258) և Ներքին Շորժայի(259) սողանքները (նկ.6, [7]): Նշված սողանքային մարմինները գտնվում են հայցվող տեղամասից 4.7-8.3 կմ հեռավորության վրա:

Տեղամասում սողանքային մարմիններ չկան քանի որ տեղամասը գտնվում է արմատական՝ բազալտի հոծ լավային հոսքի վրա:

Նկ. 6: Սևանա լճի հարավ-արևելյան սեզմենտի առավել վտանգավոր սողանքների քարտեզ (Մ1:200000): Վերցված է [7] -ից

2.6. Կլիման և օդերևութաբանական պայմանները

Շրջանի կլիման չոր մայրցամաքային է: Ձմեռը չափավոր ցուրտ է, բնութագրվում է երկարատև և հաստատուն ձյան ծածկույթով: Ամռանը չափավոր տաք է և արևոտ:

Սևանա լճի ազդեցության պատճառով կլիման համեմատաբար համասեռ է: Ձերմաստիճանի բացարձակ մինիմումը կազմում է -38°C , մաքսիմումը հասնում է $+34^{\circ}\text{C}$: Օդի միջին տարեկան ջերմաստիճանը կազմում է $+ 4.4^{\circ}\text{C}$: Ամենատաք ամիսներն են հուլիս-օգոստոսը, ամենացուրտն են՝ հունվար-փետրվարը: Հունվարին ցածրադիր վայրերում օդի միջին ջերմաստիճանը կազմում է $- 8^{\circ}\text{C}$, բարձրադիր վայրերում՝ -14°C , հուլիս ամսին՝ համապատասխանաբար $+16^{\circ}\text{C}$ և $+8^{\circ}\text{C}$:

Տարվա ժամանակահատվածից կախված օդի հարաբերական խոնավության ցուցանիշների տատանումները բավականին փոքր են, տատանվում են 66-76% միջակայքում, Տարեկան միջին արժեքը կազմում է 71%:

Տեղումների միջին տարեկան գումարը շրջանում հասնում է 432մմ, ձյան ծածկույթի միջին բարձրությունը՝ 26 սմ, առավելագույնը՝ 73սմ:

Ձմռանը հողի սառեցման առավելագույն բացարձակ խորությունը կազմում է 75 սմ, բացարձակ նվազագույնը՝ 13 սմ իսկ միջինը՝ 39 սմ:

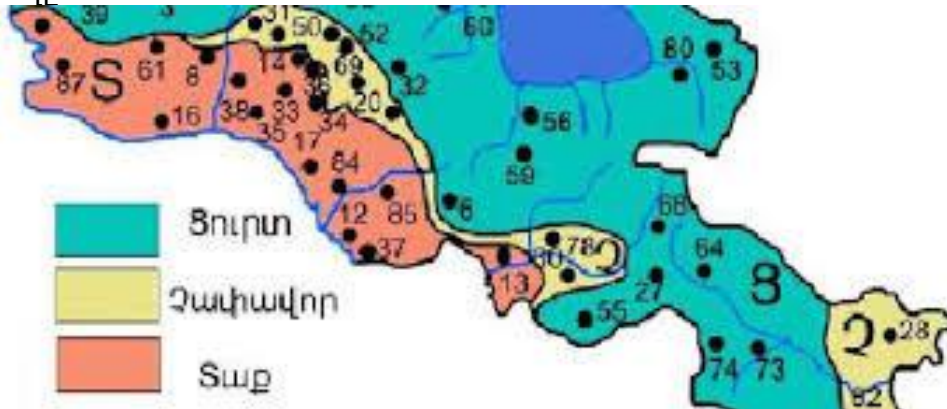
Շրջանում Քամու միջին ամսական արագությունը տատանվում է 2.2-5.0 մ/վրկ սահմաններում: Տարվա տաք ժամանակ գերակշռում են արևելյան քամիները: Ձմռանը արտահայտված են արևմտյան քամիները:

Շրջանում քամու միջին արագությունների բաշխվածությունը տարվա տարբեր ժամանակաշրջաններում բերված են նկարներում:

Քամու միջին արագության ամենամեծ արժեքները գրանցված է հուլիս ամսին արևելյան ուղղությամբ և կազմում է 6.4մ/վ: Տարվա տարբեր ժամանակաշրջաններում քամու միջին ամսական արագության ամենամեծ արժեքը գրանցվել է հուլիս ամսին և կազմում է 5մ/վ, իսկ միջին տարեկան արագությունը հավասար է 3.1մ/վ: Ուժեղ քամիներով օրերի քանակը (≥ 15 մ/վ) 84 -ն է: Ամենամեծ կրկնելիությունը դիտվում է հուլիս ամսին արևելյան ուղղությամբ և կազմում է 84%:

Շրջանի կլիմայական բնութագրերը բերված են ստորև՝ աղյուսակներ 1-6 ում, համաձայն «Հիդրոոդերևաբանության և մոնիթորինգի պետական ծառայության» ՊՈԱԿ-ի Մասրիկի դիտակայանի տվյալների՝ 30 տարվա ժամանակահատվածի համար:

Նկար 7-ում բերված է ՀՀ կլիմայական գոտիների տարածման սխեմատիկ քարտեզը:

Նկ.7: ՀՀ հարավային սեզմենտի կլիմայական գոտիավորման սխեման:

Աղյուսակ 1

Օդի միջին ամսական և տարեկան ջերմաստիճանը

Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների, °C												ՄՏ*	ԲՆ	ԲԱ
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
-8.5	-7.9	-3.1	+4.2	+9.4	+12.9	+16.2	+16.0	+12.5	+6.7	+0.6	-5.9	+4.4	-38	+34
*ՄՏ-միջին տարեկան, ԲՆ – բացարձակ նվազագույն, ԲԱ – բացարձակ առավելագույն														

Աղյուսակ 2

Օդի հարաբերական խոնավությունը, %

Ըստ ամիսների												ՄՏ
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
76	77	75	69	68	69	67	68	66	70	74	76	71

Մթնոլորտային տեղումներ, մմ

Չնաձածկույթ			Տեղումների քանակը, միջին ամսեկան/առավելագույն օրական											
ՏԱԲ* մմ	ՏՁ ՕՔ	ՉՄՁ ԱՔ	Ըստ ամիսների											
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
73	107	154	19/23	19/29	27/30	37/30	62/44	65/48	43/54	35/72	29/36	43/40	31/35	22/18

*ՏԱԲ – տասնօրյակային առավելագույն բարձրությունը, ՏՁՕՔ – տարվա ձնածածկ օրերի քանակը, ՉՄՁԱՔ – ձյան մեջ ջրի քանակը

Քամու ուղղությունների և անդորրի կրկնելիությունը, %

ամիս	հս	Հս Արլ	Արլ	Հվ Արլ	Հվ	Հվ Արմ	Արմ	Հս Արմ	Անդորր
I	3	3	57	3	7	6	19	2	55
II	2	2	53	4	6	6	25	2	51
III	3	2	50	4	7	6	26	2	54
IV	3	2	43	3	8	6	32	3	64
V	3	2	49	3	6	6	28	3	65
VI	3	3	67	3	2	3	17	2	68
VII	3	2	84	2	1	1	6	1	77
VIII	3	2	83	3	1	1	6	1	78
IX	0	1	71	3	2	3	18	2	69
X	2	2	53	3	4	4	29	3	59
XI	3	2	52	4	6	6	25	2	56
XII	2	2	54	4	6	7	23	2	55
Տարի	3	2	60	3	5	5	21	2	63

Քամու արագություն մ/վ,

Բնութագիր	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	տարի
միջին ամս.	2.3	2.2	2.4	3.0	3.1	3.6	5.0	4.9	3.5	2.4	2.4	2.2	3.1
առավելագ.	28	27	24	20	24	23	24	25	19	23	23	20	28
պտոթկումը	32	35	34	34	34	33	35	35	30	28	34	29	35

Արևափայլի տևողությունը

Տևողությունն ըստ ամիսների, ժամ												Տարեկ ան
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
153	154	178	190	238	286	288	298	264	207	159	148	2567

2.7. Մթնոլորտային օդ

ՀՀ տարածքում օդային ավազանի ֆոնային աղտոտվածությունը վերահսկվում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության կողմից:

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի օդային ավազանը գտնվում է բավականին բարվոք վիճակում, 2015 թվականի ընթացքում օդային ավազանի դիտարկումներ կատարվել է Մարտունի քաղաքում, որոշվել են ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի պարունակությունները, որոնց միջին տարեկան կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաները:

Մարզի օդային ավազան տարեկան արտանետվում են շուրջ 2,9 հազ. տոննա աղտոտող նյութեր, որը կազմում է Հանրապետության ընդհանուր գրանցված արտանետումների 2,25%-ը կամ գրեթե 3 անգամ փոքր է մեկ անձի հաշվով միջին Հանրապետական ցուցանիշից: Տարածքի հաշվարկով այս օդային ավազան արտանետումների մակարդակը քիչ է հանրապետության միջինից շուրջ 6.3 անգամ:

Մարզի տարածքում գործող ձեռնարկությունները չեն իրականացնել վնասակար նյութերի որսման համար գրեթե ոչ մի գործողություն (որսվում է միայն արտանետումների 0.1%-ը կամ շուրջ 3 տոննա):

Օդային ավազանում հայտնաբերված փոշու քանակությամբ մարզը գտնվում է բարվոք վիճակում, այս ցուցանիշը միջին հանրապետական մեկ շնչի հաշվով ցուցանիշից փոքր է շուրջ 3 անգամ:

Մթնոլորտային օդի մոնիտորինգի դիտակայաններ կամ պասիվ նմուշառիչներ երևակման տեղամասում կամ նրա շրջակայքում տեղադրված չեն, ուստի օդային ավազանի աղտոտվածության վերաբերյալ տվյալներ չկան: Այսպիսի դեպքերում բնակավայրերի օդային ավազանների աղտոտվածության մասին պատկերացում կազմելու համար օգտվում ենք <<ՀՀ բնակավայրերի մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները>> ուղեցույց-ձեռնարկից[8]: Ըստ ուղեցույցի սահմանվել է, որ մինչև 10 հազար բնակչություն ունեցող բնակավայրերի համար, որոնց թվին է դասվում Ակունք համայնքը, օդի ֆոնային աղտոտվածությունն ունի հետևյալ ցուցանիշները.

- Փոշի՝ 0.2մգ/մ³,
- Ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.02մգ/մ³,
- Ազոտի երկօքսիդ՝ 0.008մգ/մ³,
- Ածխածնի օքսիդ՝ 0.4մգ/մ³:

2.8. Ջրային ռեսուրսներ

ՀՀ-ում մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգ իրականացնում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության “ Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն ” ՊՈԱԿ-ի կողմից:

Ջրի որակի ուսումնասիրությունները կատարվել են Սևանա լիճ թափվող 10 խոշոր գետերից /Ձկնագետ, Մասրիկ, Սոթք, Կարճաղբյուր, Վարդենիս, Մարտունի, Արգիճի, Ծակքար, Շողվակ և Գավառագետ/ վերցված նմուշներով: Ձկնագետ, Կարճաղբյուր, Արգիճի, Շողվակ և Սոթք գետերի ջուրը «լավ» որակի է: Մնացած բոլոր գետերի գետաբերանի հատվածում ջրի որակը գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս) կամ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Հայցվող տեղամասից 180 մ հեռավորության վրա անցնում է շրջանի միակ ջրային հոսքը՝ Ակնաջուր՝ *Ակունք*, գետը, որը սկիզբ է առնում Բովնոց լեռան

հյուսիսային լանջերից և Ակունք գյուղից ներքև ձախից միախառնը-վում Մասրիկ գետին: Երկարությունը 22 կմ է [4]:

Մնումը հիմնականում ձնաանձրևային է, վարարումը՝ ապրիլ-մայիսին: Մելավների հավանականությունը ցածր է: Սակավաջուր է, տարեկան միջին ծախսը կազմում է 30լ/վ: Ակունք գետի ջրի որակի ուսումնասիրություն չի կատարվում, նմուշառման կետերի բացակայության պատճառով:

Տարածաշրջանի և առհասարակ ՀՀ ամենգլխավոր ջրային ամբարը Սևանա լիճն է, որը գտնվում է հայցվող տեղամասից 12.5 կմ հեռավորության վրա:

Սևանա լճի հիդրոքիմիական ուսումնասիրությունների արդյունքում լճի թթվածնային ռեժիմն եղել է բավարար, լճի բնական կենսագործունեության համար՝ դիտվելով թույլատրելի նորմի սահմանում:

Սևանա լճից վերցված փորձանմուշներում ՍԹԿ-ն գերազանցվել է՝ քրոմինը՝ 1.2-3.9 անգամ, մագնեզիումինը՝ 1.2-1.7 անգամ, վանադիումինը՝ 2.9-5.9 անգամ, սելենինը՝ 1.2-5.0 անգամ: Հիմք ընդունելով լճի ջրի քիմիական որակի բազմամյա ուսումնասիրությունների տվյալները այսպիսի քանակությունը լճի բնական առանձնահատկությունն է և չի համարվում աղտոտվածություն: Որոշված մյուս ցուցանիշների պարունակությունները դիտվել են համապատասխան ՍԹԿ-ների սահմաններում:

Ջրաերկրաբանություն: Հայցվող տեղամասը մասրիկի ստորերկրյա ջրային ավազանի սահմաններից դուրս է գտնվում: Հայցվող տեղամասի շրջանում նեոգեն-չորրորդականի միջլավային հորիզոններում և լավատակ հնահուններում ջրային հոսքեր կան, որոնք բեռնաթափվում են Սևանա լիճ:

Ստորերկրյա ջրային հոսքերն ունեն հյուսիս-հյուսիս-արևելյան ուղղություններ: Ակունք գյուղի մոտ ջրի ծախսը կազմում է 1000լ/վ [5]:

Խոսքը վերաբերում է Կարճաղբյուր - Ակունք ստորգետնյա ջրային հոսքերին, որի սահմաններից դուրս է գտնվում Ակունքի բազալտների երևակումը: Բացի դրանից ստորերկրյա ջրերը գտնվում են 80-100մ խորության վրա: Հորատման աշխատանքները իրականացվելու են Վարդենիսի լեռների վերջին հրաբխային արտավիժումների գմբեթանման հոսքի վրա, որն ունի մոտ 45 մ բարձրություն: Հորատվելու է միայն լավային հոսքի 45մ հատվածը՝ մինչև բլրի ստորոտը, ինչը չի կարող անբաղաժանալ նեոգեն-չորրորդական միջլավային հորիզոնների ջրային հոսքերի վա: Ավելացնենք նաև, որ երկրաբանական ուսումնասիրությունների համար հայցվող տեղամասում ստորերկրյա աղբյուրներ հայտնի չեն:

Երևակման հարևանությամբ խորհրդային տարիներից ի վեր ջրագիծ է կառուցված, որի միջոցով սարերից ինքնահոս կերպով ջուրը լցվում է բետոնե լցարանների մեջ անասունների և մարդկանց կարիքները հոգալու համար: Ընդերքօգտագործման իրավունք ստանալուց հետո ընկերությունը կդիմի համապատասխան մարմնին ջրօգտագործման թույլտվություն ստանալու համար:

2.9. Հողեր

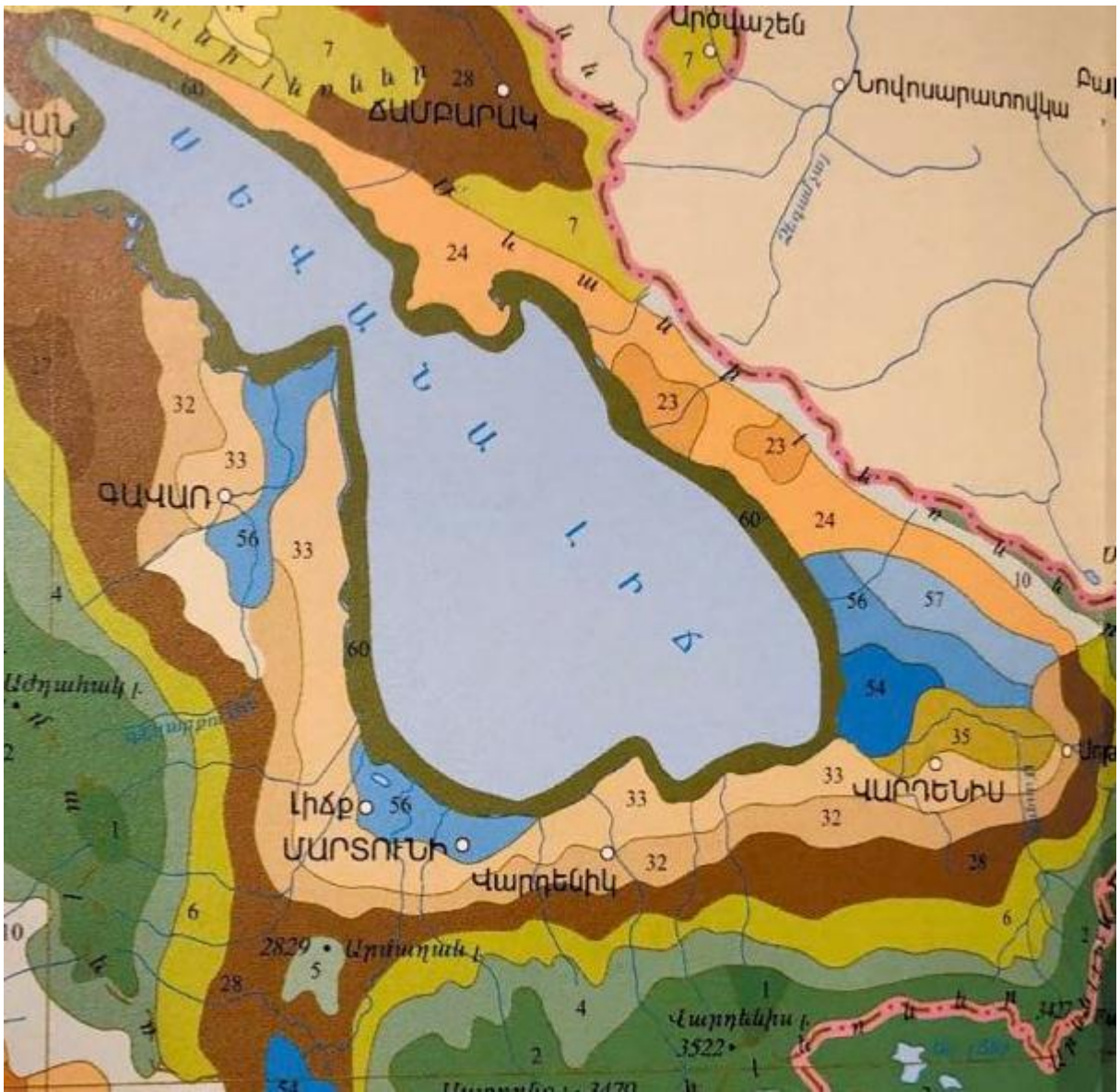
Սևանի ավազանի հարավային և հարավ-արևելյան շրջաններում լավ արտահայտված է հողային տիպերի գոտիավորում, ռելիեֆի հիպսոմետրիկ նիշերից կախված (նկ.8,[5, 9]): Սևանա լիճը եզերված է թույլ զարգացած ավազակոպձային

հողագրունտներով դեպի հարավ՝ մինչև Վարդենիսի լեռնավահանի ջրբաժանը հողերի տիպերը փոխվում են հետևյալ կերպ՝ սևահողեր այրային կարբոնատային, սևահողեր տիպիկ այրային կարբոնատային, սևահողեր կրագերծված խորքային կարբոնատային:

Կրագերծված խորքային կարբոնատային սևահողերին հիպսոմետրիկ փոխարինում են մարգագետնատափաստանային սևահողանման մնացորդային հագեցած ապա լեռնամարգագետնային թույլ ճմային խորքային հագեցած և ջրբաժանում՝ լեռնամարգագետնային ճմային խորքային հագեցած ու լեռնամարգագետնային ճմատորֆային խճային հողատեսակները:

Հայցվող տեղամասից հյուսիս գերակշռում են մարգագետնասևահողային կոպճային և գետնահովտադարավանդային մարգագետնային ճահճային տղմային հումուսագլեյացված հողերի տիպեր: Հայցվող տեղամասը գտնվում է սևահող այրային կարբոնատային տիպի հողերի սահմաններում:

Հողային լուծույթի ռեակցիան գլխավորապես չեզոք է (pH-ը տատանվում է 7-ի սահմաններում): Կլանող համալիրը հագեցված է հիմնականում Ca-ով և Mg-ով: Բնորոշ է կնձկային ստրուկտուրա: Հարուստ են ընդհանուր ազոտով (0.15-0.35%), ֆոսֆորական թթվով (0.15-0.26%) և կալիումով (1-2%): Տիպիկ սևահողերի A հորիզոնում հումուսի պարունակությունը տատանվում է 4.5-9.0% սահմաններում: Հումուսը հարստացված է համախառն ազոտով (C:N=9-12), ակտիվ բաղադրիչներից գերակշռում են հումինաթթուները: Կլանված կատիոնների գումարը 100գ հողում կազմում է 35-45մէկվ: Հողալկալային կատիոններից գերակշռում է կալցիումը: Սևահող այրային կարբոնատային հողերի քիմիական և ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները բերված են ստորև աղյուսակ 7-ում:

Նկ.8: Սևանա լճի շրջակայքի հողերի սխեմատիկ քարտեզ (հատված ՀՀ Ազգային ատլասից)

Այս հողերում ծագումնաբանական հորիզոնները թույլ են արտահայտված: Ունեն պարզ շերտավոր կառուցվածք, մեծ հզորություն և թեթև մեխանիկական կազմ (ավազային, կավավազային) և հատիկակնձկային ստրուկտուրա: Հումուսի պարունակությունը 1,5-2-ից մինչև 4-6%: Հողայն լուծույթի ռեակցիան հիմնականում չեզոք է կամ թույլ հիմնային: Կլանման տարողությունը մեծ չէ (15-25 մ.էկվ 100գ հողում), կլանված կատիոնների կազմում գերակշռողը կալցիումն է: Նախատեսվող գործունեության համար հայցվող հողերը գյուղատնտեսական նշանակության արոտավայրեր են: Հողաբուսական շերտը տեղամասում ունի ոչ համատարած տարածում, դրա հզորությունը կազմում է 0-0.4մ, միջին 0.2մ:

Աղյուսակ 7.

Հողատիպը և ենթատիպը	Հորիզոնները և Խորությունը, սմ	Հումուսը, %	CO ₂ , %	Ազոտ, %	Կլանված կատիոնների գումարը, մ/էկվ 100գ
---------------------	-------------------------------	-------------	---------------------	---------	--

					հողում
1	2	3	4	5	6
Մովորական (կարբոնատային) սևահողեր	A1 0-15	4.32	0.5	0.34	37.2
	A2 15-29	2.77	0.6	0.23	36.1
	B1 29-45	2.56	0.6	0.18	29.2
	B2 45-62	2.09	1.6	0.15	37.2
	C 62-80	1.99	1.7	0.15	24.8
Ալրային կարբոնատային	A1 0-23	6.67	չկա	0.34	33.4
	A2 23-43	6.59	չկա	0.32	37.3
	B1 43-68	1.64	չկա	0.20	28.5
	B2 68-83	1.2	8.9		19.8
	C 83-100	0.90	40.3	0.19	-

Շրջանի հողառաջացնող ապարները ներկայացված են ավազակարևոր, կավավազային խճաքարեր, խճավազներով և գլաքարերով, որոնք իրենցից ներկայացնում են դելյուվիալ և դելյուվալ-պրոյուվիալ գողացություններ:

Հողերը 4-րդ կարգի էռոզիականության աստիճան ունեն, արմատական ապարները 70%-ից ավել մերկացած են:

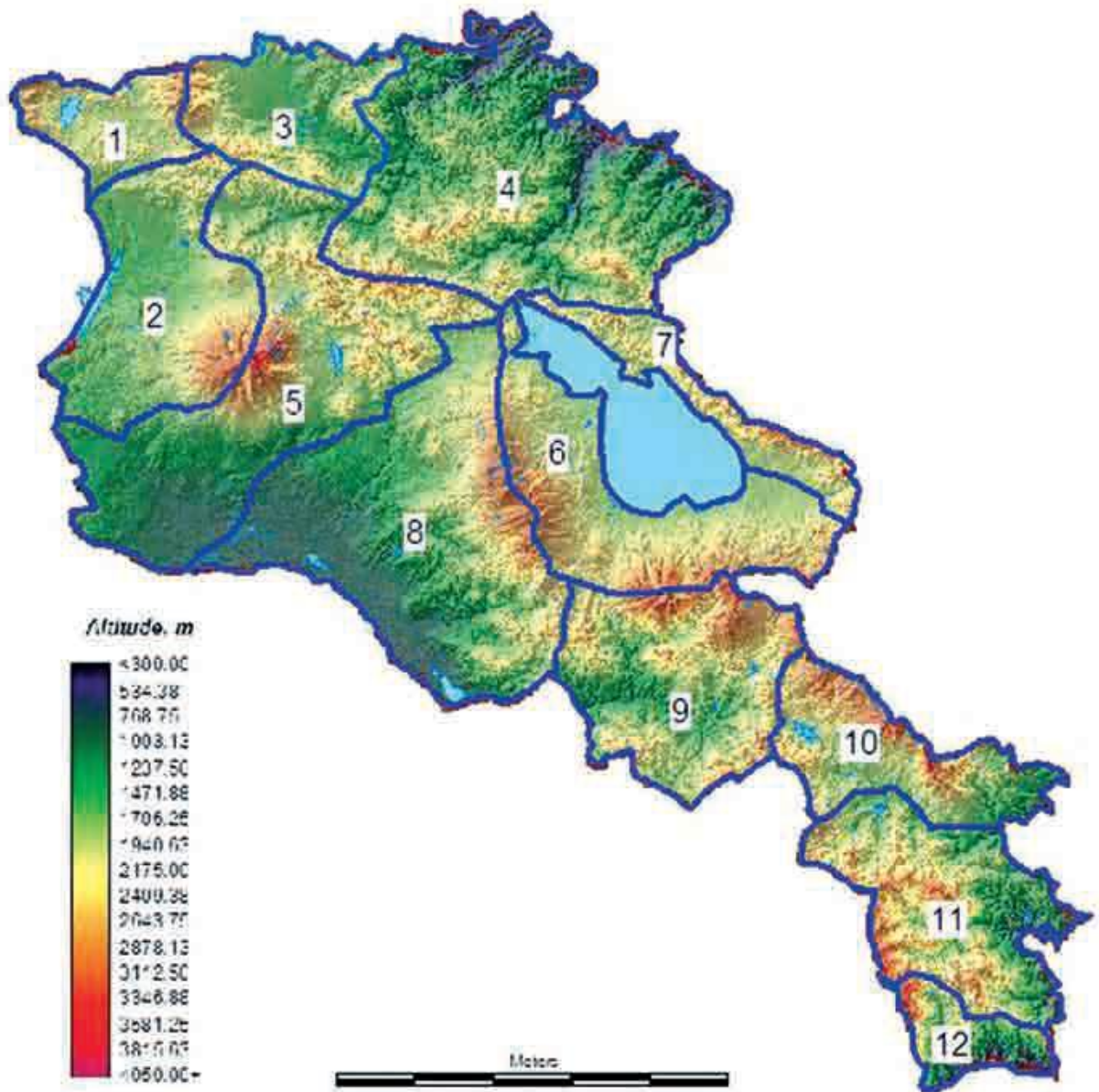
Հայցվող տեղամասը՝ որտեղ նախատեսվում է իրականացնել երկրաբանական - հետախուզական աշխատանքները, իրենից ներկայացնում է գմբեթանման լավային հոսք, որի մակերևույթը ինտենսիվ հողմնահարված է և վեր է ածվել չինգիլների: Հողաբուսական շերտը գրեթե ամբողջությամբ բացակայում է:

Հայցվող տարածքի մի մասը՝ 0.55 հա, մտնում է հայցող ընկերությանը սեփականության իրավունքով պատկանող (կադաստրային ծածկագիր 05-008-0232-0013) արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության, արդյունաբերական օբյեկտների գործառնական նշանակություն ունեցող հողամասի սահմանների մեջ իսկ մնացած մասը՝ արոտավայրեր են:

2.10.Բուսական և կենդանական աշխարհ

Այս բաժնում ներկայացվող նյութը կազմված է շրջանի կենդանական և բուսական աշխարհի վերաբերյալ հասանաելի գիտական հրապարակումների, արտադրական և ՇՄԱԳ հաշվետվությունների, ինչպես նաև դաշտային այցելությունների ընթացքում իրականացված ուսումնասիրությունների արդյունքների հիման վրա [10-22]:

Ուսումնասիրվող շրջանը մտնում է Սևանի ֆլորիստիկ շրջանի տարածքում (նկ.9)

Նկ. 9: Հայաստանի ֆլորիստիկ շրջանները (Таманян, Файвус, 2009): Սևանի ֆլորիստիկ շրջանը 6-րդ է:

Սևանա լճի հարավային և հարավ արևելյան շրջաններում տարածված են բարձր և ցածր ալպիական մարգագետնային, քսերոֆիլ նոսրանտառային և տափաստանային բուսականություն (նկ.10):

2.10.1. Բուսական աշխարհ

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում գրանցված են անոթավոր բույսերի 1587 տեսակ, 32 ծառատեսակ, 102 թփերի տեսակ, 1146 բազմամյա խոտաբույս և 307 միամյա ու երկամյա բուսատեսակներ: Շուրջ 60 բուսատեսակներ համարվում են դեղաբույսեր, 100 –ը՝ ուտելի, կան նաև 267 տեսակի սնկեր, որից 100-ը ուտելի են, 24-ը՝ թունավոր:

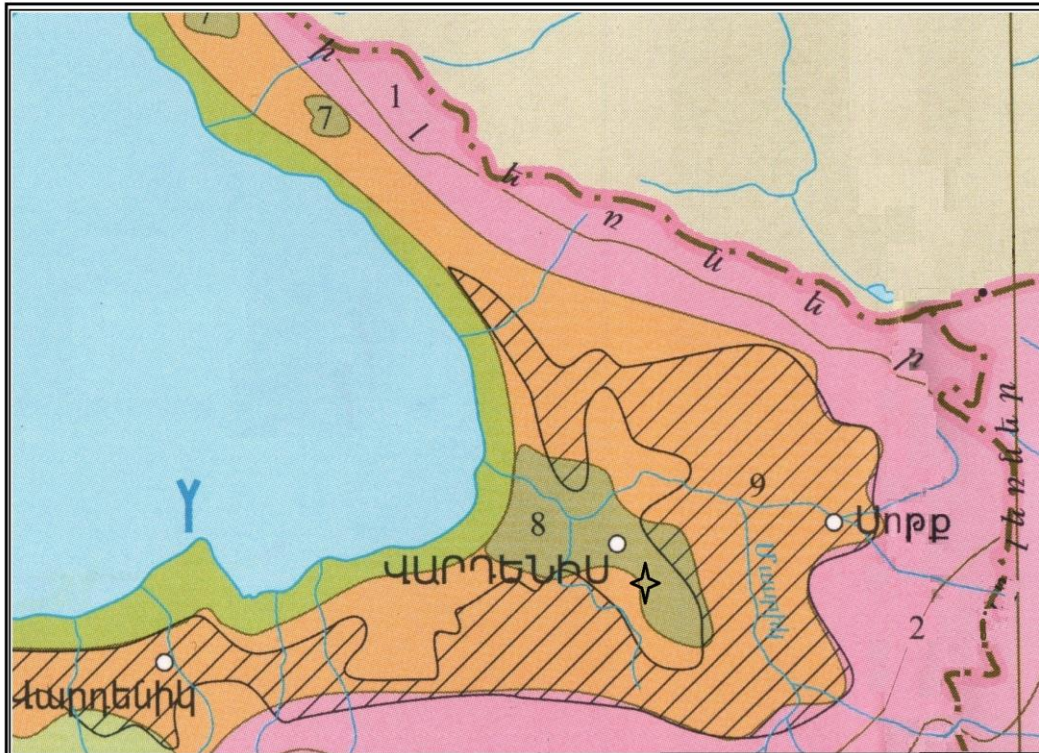
Կարմիր գրքում գրանցված են խոզանափուշ Ֆյոդորովի, կաթնաբեկ Սոսնովսկու, սինձ հերկի, անմոռուկ Դարալագյազի, քարխոտ Հայաստանյան, լոջուն Սևանի, զանգակ Խոցյատովսկու, Ջիվան Հայկական, գազ երկնագույն, Թրաշուշան

Հայաստանյան, կատվադադձ Ալագյազի, ոզնաթուփ Գաբրիելյանի, փետրախոտ Գեղարքունիքի, Խոնդատ Սևանի և այլն էնդեմիկ տեսակները:

Տարածաշրջանում կան առանձնակի ուսումնասիրության կարիք ունեցող հազվագյուտ բուսատեսակներ, որոնցից 2-ը (զանգակ կովկասյան (*Campanula caucasica*) և պապլոր դժգոյն (*Muscari pallens*)) հանդիպում են Սոթք համայնքի տարածքում, ինչպես նաև համայնքի մոտ է աճում ՀՀ կարմիր գրքում գրանցված մեկ բուսատեսակ ճահճախոտ միաթեփուկը (*Eleocharis uniglumis*):

Մարզի բնապահպանական հիմնախնդիրները հիմնականում կապված են Սևանա լճի և նրա էկոհամակարգերի վերականգնման և պահպանման հետ:

Տարածաշրջանի այս հատվածը՝ որտեղ նախատեսվում է իրականացնել երկրաբանական ուսումնասիրություններ իրենից ներկայացնում է հարթ երբեմն գառիթափ - բլավոր ռելիեֆով անտառագուրկ լանդշաֆտ (նկ.11): Բուսական ծածկը ցածր խոտային է, նոսր, ոչ խորը թափանցող արմատային համակարգով:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Մարգագերմային բուսականություն

1 Բարձրալայան տարախոտա-հացազգա-բոշխային (գորգեր) մասնակցությամբ՝ *Campanula tridentata* Schreb., *Carex tristis* Bieb., *Taraxacum stevenii* DC., *Plantago saxatilis* Bieb., *Colpodium araraticum* Tarutv., *Poa alpina* L., *Carum caucasicum* (Bieb.) Boiss., *Nardus glabriculum* Sakalo, *Sibbaldia parviflora* Willd.

2 Ցածրալայան (ենթալայան) հացազգիների և տարախոտա-հացազգային, մասնակցությամբ՝ *Bromopsis variegata* (Bieb.) Holub, *Hordeum violaceum* Boiss. et Huet, *Anemonastrum fasciculatum* (L.) Holub, *Betonica macrantha* C. Koch, *Veronica*, *Gentiana*, *Cephalaria*, *Inula*, *Myosotis* ցեղի տեսակների հետ համատեղ

Քսերոֆիլ նոսրանրատային բուսականություն

8 Սաղարթավոր խառը, մասնակցությամբ՝ *Paliurus spina-christi* Mill., *Spiraea crenata* L., *Amugdalus fenzliana* (Fritsch) Lipsky, *Pistacia nutica* Fisch. et Mey., *Celtis glabrata* Stev. Ex Planch., *Cerasus incana* (Pall.) Spach, *Pyrus salicifolia* Pall.

Տափասարանային բուսականություն

9 Հացազգային, տարախոտա-հացազգային, մասնակցությամբ՝ *Festuca valesiaca* Gaudin, *F. ovina* L., *Koeleria albobvii* Domin, *K. cristata* (L.) Pers., *Bothriochloa ischaemum* (L.) Keng, *Stipa capillata* L., *S. lessingiana* Trin. et Rupr., *S. tirsia* Stev., *Elytrigia trichophora* (Link) Nevski, *Galium verum* L., տեսակներ *Agropyron*, *Andropogon*, *Scabiosa*, *Veronica*, *Artemisia*, *Achillea*, *Astragalus*

☆ **Հայցվող տեղամասը**

Նկար 10. ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի հարավ-արևելյան հատվածի բնական բուսածածկի տիպերի սխեմատիկ քարտեզ (հատված Հայաստանի ազգային ստլասից)

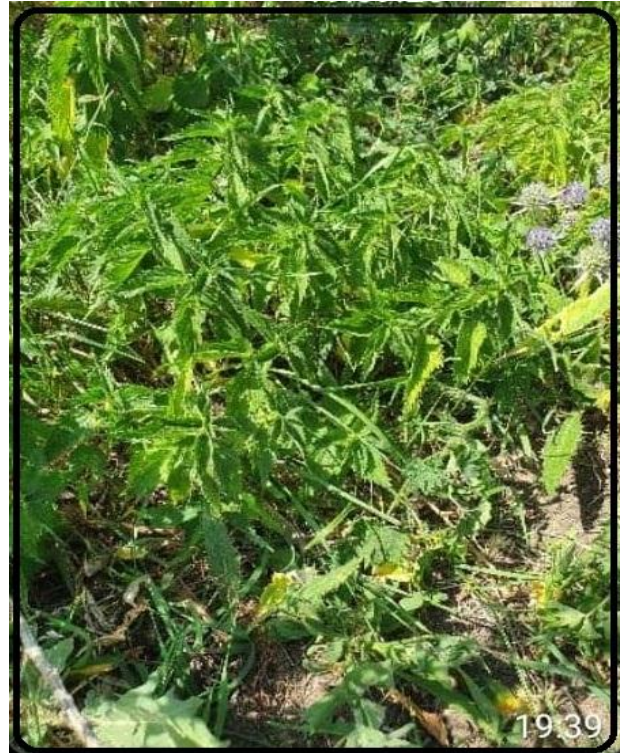

Նկ.11: Հայցվող տեղամասի համայնապատկերը

Հայցվող տեղամասի շրջանի հիմնական հանդիպող բուսատեսակներից են՝ աղտոր դաբաղայինը (*Rhus coriaria*), որը դեղատու և սննդային բուսատեսակ է, խնկաձաղիկ սովորականը (*Origanum vulgare*, նկ.12)՝ վայրի օգտակար դեղաբույսերից է, բանգի սև (*Hyoscyamus niger*), եղինջ երկտունը (*Urtica dioica*, նկ.13), երեքնուկ կարմիրն ու երեքնուկ սողացողը (*Trifolium hybridum*, *Trifolium repens*), իշառվույտ դեղատուն (*Melilotus officinalis*), խատուտիկ դեղատուն (*Taraxacum officinalis*, նկ.14), հովվամախաղ սվորականը (*Capsella bursa pastoris*, նկ.15), հազարատերևուկ սվորականը (*Achillea millefolium*), կատվալեզու եռաբաժանը (*Bidens tripartita*), ձիագետ դաշտայինը (*Equisetum arvense*), Հովվամախաղ սվորականը (*Capsella bursa pastoris*, նկ.16), ճարճատուկ սվորականը (*Cichorium intybus*, նկ.17), մասրենի շնայինը (*Rosa canina*, նկ.18), մատիտեղ պարսկականը (*Polygonum persicaria*), մատիտեղ թռչնայինը (*Polygonum aviculare*), ոգնագլխիկ սվորականը (*Echinops ritro*), ջղախոտ մեծ և ջղախոտ նշտարածը (*Plantago major*, *Plantago lanceolata*), սրոհունդ խոցվածը (*Hypericum perforatum*), տերեփուկ կապույտը (*Centaurea cyanus*), ուրց կոչիին (*Thymus kotschyanus*), օշինդր դառը (*Artemisia absinthium*), անանուխ երկարատերևը (*Mentha longifolia*), ավելուկ գանգուրը (*Rumex crispus*), դանդուռ բանջարանցայինը (*Portulaca oleraceae*), մոշենի թխակապույտը (*Rubus caesius*), սիբեխ սվորականը (*Falcaria vulgaris*), փիփերթը (*Malva neglecta*), Երնջակ դաշնայինը (*Eryngium planum* 'Blue Hobbit' նկ.19):

Նկ.12: Խնկածաղիկ սովորականը (*Origanum vulgare*)

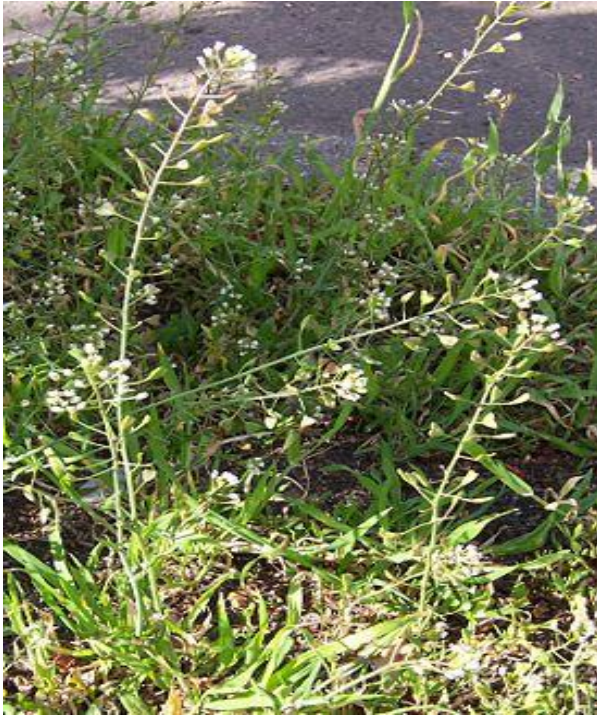
Նկ. 13: Եղինջ երկտուն (Urtica dioica)

Նկ.14: երեքնուկ սողացող (*Trifolium repens*)

Նկ.15: խատուտիկ դեղատու (*Taraxacum officinalis*)

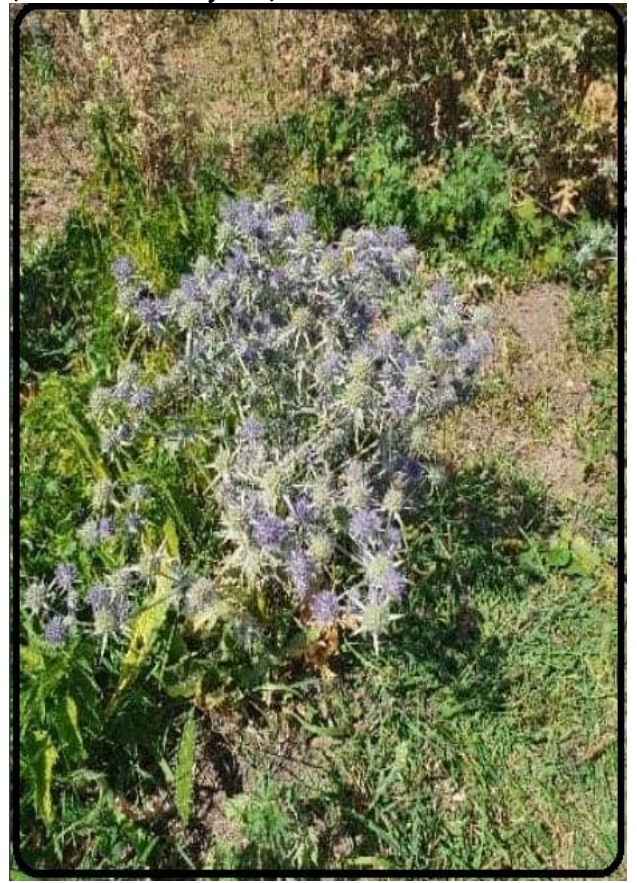
Նկ. 16: Հովվամախաղ սվորական (*Capsella bursa pastoris*)

Նկ.17: Ճարճատուկ սվորականը (*Cichorium intybus*),

Նկ.18: Մասրենի շնային (*Rosa canina*)

Նկ.19: Երնջակ դաշնային (*Eryugium planum* 'Blue Hobbit')

2.10.2. Կենդանական աշխարհ

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի տարածքում հաշվարկվում են 43 տեսակի փափկամարմիններ, 639 տեսակի հողվածոտանիներ, երկարաչանչ խեցգետին, Սևանի էնդեմիկ իշխանը իր 4 տարատեսակներով, սիգ ձուկը, էնդեմիկ ձկներից Սևանի բեղյուն և Սևանի կողակը, պատահաբար լիճ է ներթափանցել նաև լճածածանը: Հանդիպում են 4 տեսակի երկկենցաղներ, 16 տեսակի սողուններ, հանդիպում են թռչունների 267 տեսակ, կաթնասունների 44 տեսակ (Նկ. 20):

Կարմիր գրքում գրանցված են՝ Կաթնասունների 6 տեսակ, (Բեզուարյան այծ և այլն), 39 թռչնատեսակներ (Հայկական որոշ), սողուններից 2 տեսակ (խայտաբղետ և փոքրասիական մողեսները), ձկներից՝ Սևանի իշխանը իր տարատեսակներով, Սևանի բեղյուն և Սևանի կողակը, հողվածոտանիներից կապտաթիթեռը գրանցված է միջազգային միության Կարմիր գրքում,

Նկ.20: Հայցվող տեղամասի շրջանի կենդանական աշխարհի բաշխվածության սխեման

Կաթնասուններ

1. Գայլ-Canis lupus:
2. Շնագայլ –Canis aureus:
3. Աղվես – Vulpes vulpes:
4. Նապաստակ - Lepus europaeus:
5. Սովորական դաշտամուկ – Microtus arvalis:

Թռչուններ-Aves

- 1.Սովորական լոր, coturnix
- 2.Սովորական կաչաղակ, *Pica pica*
- 3.Սպիտակախաձի կեննեխ, *Turdus torquatus*
- 4.Սովորական կկու, *Cuculus conorus*
- 5.Սովորական ճայ, *Corvus monedula*
- 6.Տնային ճնճղուկ, *Passer domesticus*
- 7.Մեծ ճուռակ, *Buteo buteo*
- 8.Սև մանգաղաթև, *Apus apus*

Սողուններ/Reptilia/ և երկկենցաղներ /Amphibia/

- 1.Լճագորտ (լատ. Rana ridibunda
- 2.Փոքրասիական Գորտ Rana macrocnemis
- 3.Ռադդեի ժայռային մողես Darevskia raddei
- 4.Միասեռ ժայռային մողես Darevskia unisexualis
- 5.Ճարպիկ մողես Lacerta agilis
- 6.Միջին մողես Lacerta media
- 7.Զոլավոր մողես, Lacerta strigata

Շահագործման ենթակա և հարակից տարածքներում ՀՀ Կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված կենդանատեսակներ չեն հայտնաբերվել:

2.11. Վտանգված էկոհամակարգեր, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ

2.11.1. «Սևան» ազգային պարկ. քնդհանուր տեղեկություններ

«Սևան» ազգային պարկը ստեղծվել է ՀԿԿ Կենտկոմի և Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի 1978 թվականի մարտի 14-ի «Սևան» ազգային պարկ ստեղծելու մասին» N 125 որոշմամբ:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2002 թվականի մայիսի 30-ի N927-Ն որոշմամբ «Սևան» ազգային պարկ» պետական հիմնարկը վերակազմակերպել է համանուն պետական ոչ առևտրային կազմակերպության,

հաստատվել են պարկի և կազմակերպության կանոնադրությունները, իսկ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2010 թվականի սեպտեմբերի 9-ի N 1185-Ն որոշմամբ ստեղծվել է «Սևան» ազգային պարկ» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության խորհուրդը, ամրագրվել վերջինիս գործառնությունների շրջանակը, կազմն ու գործունեության կարգը:

«Սևան» ազգային պարկի» (այսուհետև՝ պարկ) գործունեության նպատակը՝ պարկի տարածքի բնական էկոհամակարգերի, լանդշաֆտային ու կենսաբանական բազմազանության, բնության ժառանգության գիտական ուսումնասիրության, պահպանության, պաշտպանության, վերականգնման, վերարտադրության, հաշվառման, գույքագրման, մոնիթորինգի, ինչպես նաև պարկի բնական պաշարների կայուն օգտագործման ապահովումն է:

Պարկը հանրապետական նշանակության՝ բնության հատուկ պահպանվող տարածք է (նկ.21): Պարկի հողերը հատուկ պահպանվող տարածքների հողեր են, որոնք ներառում են բնապահպանական, պատմական ու մշակութային և այլ նշանակության հողեր, որոնց վրա օրենքով սահմանված կարգով արգելվում է պարկի նպատակներին հակասող գործունեություն: Պարկի սահմաններում վարձակալության կամ կառուցապատման իրավունք ունեցող հողօգտագործողները, հողամասերի վրա կառուցված շենքերն ու կառույցները պետք է օգտագործվեն իրենց նշանակությանը համապատասխան՝ պահպանելով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված նորմերը:

Պարկի սահմանները փոփոխություն են կրել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2007 թվականի հունվարի 18-ի «Սևան» ազգային պարկի 2007-2011 թվականների կառավարման պլանը (հողերի օգտագործման սխեման) հաստատելու մասին» N 205-Ն որոշմամբ (այսուհետև՝ կառավարման պլան) ամրագրված սահմանների մանրամասն նկարագրության հիման վրա (բաժին 3, կետ 3.2): Համաձայն կառավարման պլանի՝ «Սևան» ազգային պարկի տարածքը Սևանա լճի հայելու հետ միասին կազմում է 147 456 հա, իսկ առանց լճի հայելու՝ 22 697 հա: Պահպանական գոտու տարածքը ընդգրկում է Սևանա լճի ողջ ջրհավաք ավազանը և կազմում է 342 775 հա: 2010 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ «Սևան» ԱՊ-ի տարածքը կազմում է 22584.25 հա, որը տարբերվում է 2007 թվականի հունվարին հաստատված կառավարման պլանով բերված տվյալերից՝ պայմանավորված նշված ժամանակահատվածում լճի մակարդակի բարձրացմամբ: Փոխվել են նաև պարկի տարածագործառնական գոտիները: Կառավարման պլանով պարկի սահմանում առանձնացված են չորս տարածագործառնական գոտի՝ պահպանության ռեժիմների համապատասխան առանձնահատկությունների ամրագրմամբ:

2.11.2. «Սևան» ազգային պարկի տարածագործառնական գոտիները

«Սևան» ազգային պարկի տարածագործառնական գոտիներն են՝

1. Արգելոցային,
 2. Արգելավայրային,
 3. Ռեկրեացիոն,
 4. Տնտեսական.
- 1) Արգելոցային գոտի.

Կառավարման պլանով ստեղծվել է 4 արգելոց, որոնց ընդհանուր մակերեսը կազմում է 7 464 հա, որից ցամաքային տարածքը՝ 4 289 հա, իսկ ջրայինը՝ 3 175 հա: Այդ արգելոցներն են.

ա) «Նորաշենի» արգելոց. Այն զբաղեցնում է 839 հա մակերես, որից ցամաքային տարածքը կազմում է 341 հա, ջրայինը՝ 498 հա:

բ) «Լիճք-Արգիշի» արգելոց. Չբաղեցնում է 1175 հա մակերես, որից ցամաքայինը կազմում է 482 հա, ջրայինը՝ 693 հա: Ընդգրկում է գոյություն ունեցող «Լիճք» արգելոցի (ընդհանուր մակերեսը՝ 600 հա, որից ցամաքայինը՝ 350 հա, ջրայինը՝ 250 հա), ինչպես նաև «Ծակքար», «Լիճք» և «Արգիշի» արգելավայրերի գետաբերանային տարածքները:

գ) «Գիլլի» արգելոց. Տարածքը զբաղեցնում է 1 810 հա մակերես, որից ցամաքայինը կազմում է 1 325 հա, իսկ ջրայինը՝ 485 հա: Ընդգրկում է գոյություն ունեցող «Գիլլի» արգելոցի (1 000 հա միայն ցամաքային տարածք) տարածքը:

դ) «Արտանիշի» արգելոց. Սևան ազգային պարկի տարածքում այն զբաղեցնում է 3 640 հա մակերես, որից ցամաքայինը կազմում է 2 142 հա, ջրայինը՝ 1 498 հա: Ընդգրկում է ամբողջ «Արտանիշի» արգելոցի (ընդհանուր մակերեսը՝ 6 420 հա, որից ցամաքայինը՝ 2 220 հա, ջրայինը՝ 4 200 հա) մեծ մասը:

Գոյություն ունեցող «Կարճաղբյուր» (ընդհանուր մակերեսը՝ 3750 հա, որից ցամաքայինը՝ 200 հա, ջրայինը՝ 3550 հա) և «Նորատուս» (ընդհանուր մակերեսը՝ 3600 հա, որից ցամաքայինը՝ 150 հա, ջրայինը՝ 3450 հա) արգելոցային գոտիների տարածքներն ընդգրկվել են «Սևան» ազգային պարկի տնտեսական գոտում՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ նախորդ տարիների ընթացքում դրանք, ըստ էության, որպես արգելոցային գոտիներ չեն գործել:

2) Արգելավայրային գոտի.

Երկու արգելավայրեր, որոնց ընդհանուր մակերեսը կազմում է 2652 հա, որից ցամաքային տարածքը՝ 2359 հա, ջրայինը՝ 293 հա:

Այդ արգելավայրերն են.

ա) «Գավառագետ» արգելավայր. Տարածքը զբաղեցնում է 845 հա մակերես, որից ցամաքային տարածքը - 552 հա, ջրայինը՝ 293 հա: Ընդգրկում է «Գավառագետ» արգելավայրի գետաբերանային և «Նորատուս» արգելոցի (ընդհանուր մակերեսը՝ 3 600 հա, որից ցամաքայինը՝ 150 հա, ջրայինը՝ 3 450 հա) մի մասը:

բ) «Գիհի-կաղնուտային ռելիկտային» արգելավայր: Տարածքը զբաղեցնում է 1807 հա մակերես:

Համաձայն Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության՝ պարկի արգելոցային և արգելավայրային գոտիների տարածքներում թույլատրվում են արգելոցների ճանաչողական զբոսաշրջության երթուղիներում հանգստի տաղավարների և դիտակետերի տեղադրումը, արգելավայրերում էկոհամակարգերի հավասարակշռությունը խախտող երևույթներն ու գործընթացները կանխարգելող, ինչպես նաև խախտված էկոհամակարգերի վերականգնման միջոցառումները, տարածքի սանիտարահիգիենիկ և հրդեհային անվտանգության աշխատանքների իրականացումը:

3) Ռեկրեացիոն գոտի.

Ռեկրեացիոն գոտու ընդհանուր մակերեսը 4 753 հա է, որն ընդգրկում է միայն ցամաքային տարածք:

Համաձայն Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության՝ պարկի ռեկրեացիոն գոտու տարածքներում թույլատրվում են զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը, բուսական ու կենդանական տեսակների վնասատուների և հիվանդությունների դեմ կենսաբանական ծագում ունեցող պայքարի միջոցների օգտագործումը, ինչպես նաև 1905 նիշից բարձր տարածքներում կապիտալ և ոչ հիմնական կառուցապատումը՝ քաղաքաշինական նորմերի և սահմանափակումներին համապատասխան:

4) Տնտեսական գոտի.

Տնտեսական գոտու տարածքի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 11266 հա: Վերը բերված տվյալները բերված են ըստ կառավարման պանի, իսկ ջրի բարձրացման հետևանքով գոտիների և տարածքային հատվածների փոփոխությունները ներկայացված են նախագծով՝ ըստ համապատասխան բաժինների:

Համաձայն Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության՝ պարկի տնտեսական գոտու տարածքներում թույլատրվում են խախտված էկոհամակարգերի վերականգնման, ինչպես նաև էկոհամակարգերի հավասարակշռությունը խախտող երևույթներն ու գործընթացները կանխարգելող միջոցառումները կազմակերպության կողմից սահմանված վայրերում, Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով արդյունագործական նպատակներով ձկնորսությունը և խեցգետնաորսությունը, կողմնակի անտառօգտագործումը և անտառշահագործումը, այդ թվում՝ հատապտուղների, սերմերի, տնտեսական արժեք ներկայացնող բուսատեսակների, թափուկի հավաքը, խոտհունձը, ինչպես նաև մեղվապահության նպատակով տարածքները վարձակալության տրամադրումը, կառավարման պլանում անտառային ֆոնդի գույքագրման տվյալների հիման վրա տարեկան կտրվածքով սանիտարական և խնամքի հատումների հատատեղերի հատկացումը, սանիտարահիգիենիկ պայմանների ապահովման ու վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելման և վերացման միջոցառումները, ինչպես նաև առանձնացված վայրերում՝ տրանսպորտային միջոցների կայանումը և կանգառը, վրանների տեղադրումը և խարույկ վառելը, սիրողական և մարզական ձկնորսությունը:

Ռեկրեացիոն և տնտեսական գոտիների 1905,0 մետր բացարձակ նիշից բարձր տարածքներում հողամասերը վարձակալության կամ կառուցապատման իրավունքով տրամադրվում են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաստատված գոտիավորման նախագծերին և կառուցապատման էսքիզներին համապատասխան: Ռեկրեացիոն և տնտեսական գոտիների վարձակալված տարածքներում քաղաքաշինական գործունեությունը թույլատրվում է իրականացնել միայն Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով՝ բնապահպանական և քաղաքաշինական փորձաքննության դրական եզրակացության դեպքում:

Ըստ ՀՀ կառավարության 14 օգոստոսի 2008 թվականի N 967-Ն որոշման հավելվածի՝ ուսումնասիրվելիք շրջանում բնության և կենսաբանական հուշարձաններ առկա չեն:

Նկ.21: ՀՀ կենտրոնական սեզանտի արգելոցների քարտեզ

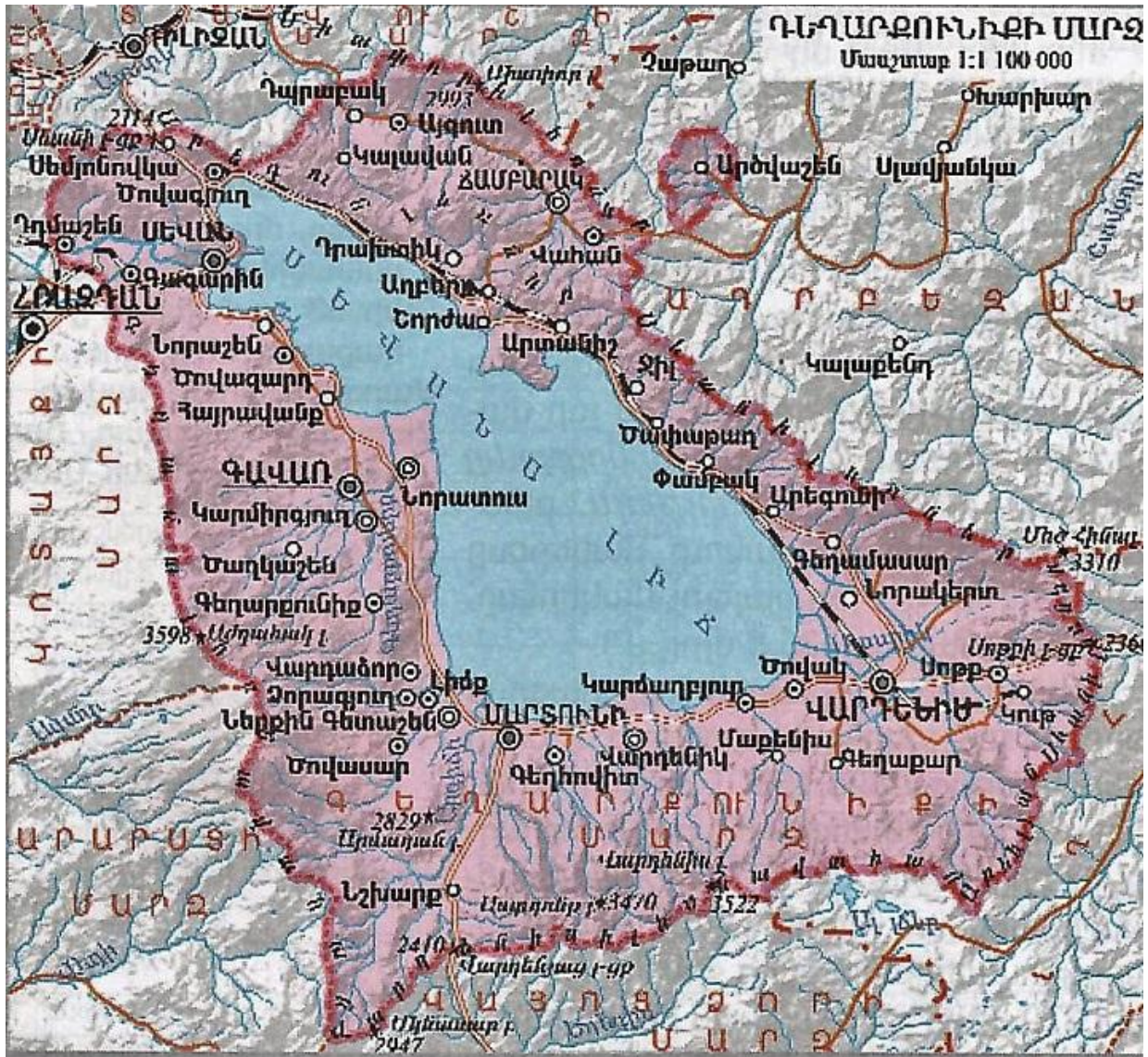
3.ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐ

3.1. Ենթակառուցվածքներ [22]

Բնակչությունը՝ 01.01.2016թ. դրությամբ՝ 231.8 հազար մարդ

Մարզկենտրոնը՝ ք. Գավառ

Տարածաշրջանները և Քաղաքները Գավառ, Ճամբարակ, Մարտունի, Սևան և Վարդենիս (նկ.22):

Նկ. 22: ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի քարտեզ:

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի արևելքում՝ շրջապատելով Սևանա լիճը: Մարզը հյուսիսից սահմանակից է ՀՀ Տավուշի և Լոռու մարզերին, արևելքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Ադրբեջանին, հարավից՝ ՀՀ Վայոց Ձորի մարզին, հարավ-արևմուտքից՝ ՀՀ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ ՀՀ Կոտայքի մարզին: Մարզի ամենաերկար ձգվածությունը հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք կազմում է 115կմ, արևմուտքից-արևելք՝ 85կմ: Մարզն իր մեջ ընդգրկում է Գավառի, Ճամբարակի /Նախկին՝

Կրասնոսելսկ/, Մարտունու, Սևանի և Վարդենիսի տարածաշրջանները: Մարզկենտրոնն է Գավառ քաղաքը: Գեղարքունիքն ամենախոշոր մարզն է տարածքը կազմում է 5349 քառ. կմ և զբաղեցնում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի 18%-ը:

Մարզի գյուղատնտեսական նշանակության հողերը կազմում են Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսական նշանակության հողերի 16.9 տոկոսը (աղ.8): Մարզն իր մեջ ներառում է 5 քաղաք՝ Գավառ, Ճամբարակ, Մարտունի, Սևան, Վարդենիս և 87 գյուղական բնակավայրեր:

Աղյուսակ 8

Մարզի հողային ֆոնդը ըստ նպատակային նշանակության*

Նպատակային նշանակություններ	Ընդամենը /հա/	Տոկոսային հարաբերությունը /%/
1. Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	345528.0	64.6
2. Բնակավայրերի հողեր	21530.9	4.02
3. Արդյունաբերության ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության	3690.7	0.69
4. Էներգետիկայի, կապի, տրանսպորտի և այլ կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների	1381.4	0.26
5. Հատուկ պահպանվող տարածքների հողեր	148600.1	27.78
6. Հատուկ նշանակության հողեր	259.6	0.05
7. Անտառային հողեր	11985.1	2.24
8. Ջրային հողեր	1321.0	0.25
9. Պահուստային հողեր	620.0	0.11
Ընդամենը հողեր	534916.8	100

*Աղբյուրը՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի հողային հաշվեկշիռ:

Ամենախոր իջվածքը Գետիկ գետի կիրճն է (1325մ), ամենաբարձր կետը՝ Ածղահակ լեռան գագաթը (3598մ): Բարձր լեռներ են Սպիտակասարը (3555մ), Վարդենիսը (3522մ), Գեղասարը (3446մ): Ամենաերկար գետերն են Արգիճին (51կմ), Գավառագետը (47կմ) և Մասրիկը (45կմ), առկա են նաև խառնարանային լճեր՝ Ածղահակ և Արմաղան (մինչև 50մ տրամագծով և 15մ խորությամբ):

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում է գտնվում բարձր լեռնային (բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1900մ) եզակի էկոհամակարգով Սևանա լիճը, որի մակերեսը կազմում է 1.26 հազ. քառ. կմ ծավալը 35.8 մլրդ. խմ: Սևանա լիճը Հարավային Կովկասի քաղցրահամ ջրերի ամենամեծ ավազանն է, որը հանրապետության համար ունի առանձնահատուկ կարևորություն: Լիճը էական ազդեցություն ունի ողջ մարզի ոչ միայն բնապահպանական հավասարակշռության, այլ նաև տնտեսության վրա: Կենսաբանական բազմազանության պահպանությունն ուղղված է Սևանա լճի ավազանի բնական պաշարների երկարաժամկետ օգտագործման կարգավորմանը, որը կնպաստի ոչ միայն ավազանի, այլև ողջ հանրապետության սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը:

Մարզի տարածքում է գտնվում «Սևան ազգային պարկը» (կազմավորվել է 1978թ-ին):

Այն զբաղեցնում է Սևանի միջլեռնային գոգավորության հատակը կազմող Սևանա լճի և դրա հատակից ազատված տարածքները: Մակերեսը կազմում է 145.9 հազ. հա, որից 24.9 հազ. հա. առափնյա ցամաքային տարածքներ են: Այստեղ պահպանվել են բույսերի 1600 և կենդանիների 330 տարատեսակներ:

Տարածքում շատ են հրաբխային կոները, որոնցից հայտնի են հատկապես Արմաղանն ու Աժդահակը, որոնց խառնարաններում գտնվում են համանուն լճերը: Գլխավոր լեռնաշղթաներն են Գեղամա, Արեգունի, Արևելյան Սևանի, Վարդենիսի: Սևանի ավազանն արգավանդ հողերով հարուստ է, հատկապես կարևոր է Մասրիկի դաշտը՝ 1900-2200 մ բարձրություններում: Այն կազմում է շուրջ 10000 հեկտար՝ մարզի վարելահողերի մոտ 12.3%:

Կլիման բարեխառն լեռնային է, ձմեռները ցուրտ են, առաջանում է կայուն ձնածածկույթ: Հունվարյան միջին ջերմաստիճանը $-5^{\circ}-10^{\circ}$ է: Ամառները տաք են, արևոտ: Միջին ջերմաստիճանն հասնում է $+18^{\circ}+20^{\circ}$: Տեղումները քիչ են՝ 400-450 մմ, իսկ բարձրադիր շրջաններում մինչև 1000 մմ, արևային օրերի քանակը կազմում է 125 օր:

Արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը հանքագործական արդյունաբերությունն է: Օգտակար հանածոներից մեծ արժեք են ներկայացնում ոսկու (Մոթք), քրոմիտի (Շորժա), տորֆի, բազալտի, բնական շինանյութերի, հանքային ջրերի (Գավառ, Լիճք) և այլ պաշարները: Մետաղական հանքաքարերի արդյունահանման ոլորտում առաջավոր դիրք է զբաղեցնում «ԳԵՈՂՐՈՍՄԱՅՆԻՆԳ ԳՈՒԼԴ» ՍՊԸ-ն: Մոթքի ոսկու հանքավայրից տարեկան ստացվում է 4-5 տ ոսկի:

Գեղարքունիքի մարզն ունի առավելապես գյուղատնտեսական ուղղվածություն: Մարզում գյուղատնտեսությունում աշխատում է շուրջ 66 000 բնակիչ: Տարածաշրջանում լայն տարածում է գտել անասնաբուծությունը, մեղվաբուծությունը, ձկնարդյունաբերությունը /հիմնական հենքը Սևանա լիճն է/, և բուսաբուծությունը՝ հատկապես կարտոֆիլի ու հացահատիկի մշակությունը:

Գեղարքունիքի մարզը իրենից ներկայացնում է Հայաստանի ոչ խիտ բնակեցված մարզերից մեկը, բնակչության խտությունը կազմում է 44.5 մարդ/1ք.կմ: Մարզում բնակվում է 231.800.0 մարդ /01.01.2016թ./, որոնց մեծ մասը՝ /162,6/ հազար մարդ կամ 70,2%-ը գյուղական, իսկ 69,2 հազար մարդ կամ 29,8%-ը քաղաքային բնակավայրերում: Բնակչության թվաքանակում տղամարդիկ կազմում են 116,5 հազար մարդ, որը ընդհանուր բնակչության նկատմամբ՝ 50.2%, իսկ կանայք՝ 115,2 հազար մարդ, որը ընդհանուր բնակչության նկատմամբ՝ կազմում է 49.8%-ը:

Գեղարքունիքի մարզի բնակչության գերակշռող մասը գտնվում է 16-62 տարիքային սահմանում:

2015 թ. դրությամբ մարզում տարրական կրթություն ունեն 8086 մարդ, որը կազմում է բնակչության՝ 3,5 %-ը, հիմնական կրթություն ունեն 21170 մարդ՝ 9,0 %, միջնակարգ կրթություն ունեն 95513 մարդ՝ 41%, միջնակարգ մասնագիտական կրթություն ունեն 28330 մարդ՝ 12,2%, բարձրագույն կրթություն ունեն 30687 մարդ՝ 13,2%:

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի բնակչությունը հիմնականում հայեր են, որոնք կազմում է ընդհանուր բնակչության 99%-ը: Կան նաև ռուսներ, հույներ, եզդիներ և այլ ազգեր: Ազգային փոքրամասնությունները հիմնականում ունեն ամուսնական կապեր հայերի հետ և տեղի է ունեցել ազգային առաձևահատկությունների միաձուլում հայկական ազգային ավանդույթների հետ:

3.2. Ակունք համայնք

1828-1830թթ.. ռուս-թուրքական պատերազմի հետևանքով Էրզրումի նահանգի Հին Բայազետի գավառի Ղարաքենդ գյուղից գաղթվածները եկել և 1830թ.-ին Արցունք-քար կոչվող հորդառատ աղբյուրի ակունքի մոտ՝ լեռան փեշին, հիմնել են նոր բնակատեղի և գյուղը կոչել Ղըրխբուլաղ (թարգանաբար նշանակում է քառասուն ակունք) շնորհիվ գյուղի շրջակայքում բխող բազմաթիվ աղբյուրների: 1935թ.-ին գյուղը վերանվանվել է Ակունք և ընդգրկված է եղել ՀԽՍՀ Վարդենիսի շրջանում:

Ակունք գյուղը գտնվում է Հայաստանի Գեղարքունիքի մարզում, Սևանա լճի հարավարևելյան ափին, Վարդենիսի տարածաշրջանում, Վարդենիս քաղաքից 2 կմ դեպի հարավ, մարզկենտրոնից 86 կմ հեռավորությամբ, ծովի մակարդակից 1991 մետր բարձրության վրա (նկ.23):

Նկ.23: Ակունք գյուղի համայնապատկերը

3.3. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիր

Ակունքի բազալտի երևակումիը ներառված է Ակունքի համայնքի վարչական տարածքում: Ակունք համայնքի վարչական տարածքը կազմում է 9867հա, որից գյուղատնտեսական նշանակություն ունեն 1722 հա-ը, բնակավայրերը զբաղեցնում են 30հա: Ակունք համայնքի բնակչությունը կազմում է 3897 մարդ: Կենսաթոշակառուների քանակը՝ 430, հաշմանդամություն ունեցող անձանց քանակը 78:

Համայնքում կա երկու գրադարան, 1 նախադպրոցական հիմնարկ, 1 հանրակրթական դպրոց, 1 մարզադպրոց:

Բնակչությունը զբաղվում է անասնապահությամբ, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և հացահատիկի մշակությամբ:

Համայնքում զարգանում են առևտրի և սպասարկման փոքր և միջին կայուն ձևերը: Համայնքում գործում են միջնակարգ կրթության 1 և նախադպրոցական կրթության 1 հաստատություն՝ մանկապարտեզ և մեկ մարզադպրոց:

Մանկապարտեզը վերանորոգված է, ապահովված է անհրաժեշտ գույքով և սարքավորումներով, ջեռուցման համակարգով: Համայնքի մշակույթի տունը կարիք ունի հիմնանորոգման: Մշակույթի տանը գործում են բոնցքամարտի և պարի խմբակներ: Անդեզիտաբազալտների երկրաբանական ուսումնասիրության համար հայցվող տարածքը հանդիսանում են գյուղատնտեսական նպատակային նշանակության հողեր՝ գյուղամերձ արոտավայրեր, որոնք սակայն չեն օգտագործվում:

Մոլիբդենի անդեզիտաբազալտների երևակման տարածքում օգտակար հանածոյի երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագիրը և նախնական գնահատման հայտը ներկայացվել են համայնքի բնակիչներին: Հանրային քննարկումների արձանագրությունը և տեսաձայնագրությունը ներկայացվում է նախնական գնահատման հայտին կից:

3.4. Պատմության, մշակութային հուշարձաններ

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ակունք գյուղի պատմության և մշակույթի հուշարձանների ցանկը, որը 2002 թ. հաստատվել է ՀՀ կառավարության կողմից [ՀՀ կառավարության որոշում N 80, 9 հունվարի 2003 թ.]: Ցանկում ներառված է ընդամենը 137 հուշարձան:

Ըստ ՀՀ կառավարության 14 օգոստոսի 2008 թվականի N 967-Ն որոշման հավելվածի՝ ուսումնասիրվելիք շրջանում բնության և կենսաբանական հուշարձաններ առկա չեն:

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Բնակատեղի «Կլոր դար»	մ.թ.ա. 4 դ. - մ.թ. 3 դդ., 10-17 դդ.	0,5 կմ հվ-ամ	
Գերեզմանոց	9-17 դդ.		բնակատեղիից 100 մ հվ
Խաչքար	9 դ.		խրված հողի մեջ
Խաչքար	10 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	10 դ.		ընկած գետնին
Խաչքար	10-11 դդ.		կանգնեցված գետնին, վերնամասը՝ կոտրված
Խաչքար	10-11 դդ.		կանգնեցրած գետնին
Խաչքար	10-11 դդ.		խրված հողի մեջ
Խաչքար	11 դ.		կանգնեցված գետնին

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Խաչքար	11-12 դդ.		խրված հողի մեջ
Խաչքար	12-13 դդ.		կանգնեցրած գետնին, աջ եզրը ջարդոտված
Խաչքար	13 դ.		պատվանդանին, աջ եզրը ջարդոտված
Խաչքար	14-15 դդ.		կանգնեցրած գետնին
Խաչքար Միրզաջանի	15-16 դդ.		կանգնեցված գետնին, վերին աջ անկյունը կոտրված
Բնակատեղի «Կոլ Պալ»	մ.թ.ա. 1 հզմ - վաղ մջնդ	հս-աե մասում	գյուղի հս-աե եզրի բարձունքին
Գերեզմանոց	9-20 դդ.	հս-աե մասում	բլրալանջին
Խաչքար	9 դ.		ընկած գետնին, կիսով գետնաթաղ
Խաչքար	14 դ.		ընկած գետնին, վերնամասը՝ կոտրված
Խաչքար Պայի, Սուլթանի	1551 թ.		կանգնեցված անմշակ պատվանդանին, 3 խաչքարերից ձախակողմյանը
Խաչքար	1551 թ.		կանգնեցված անմշակ պատվանդանին, արձանագիր
Խաչքար	1614 թ.		կանգնեցված գետնին, թվակիր
Տապանաքար Մելքումի	1612 թ.		
Տապանաքար Արփենի, Վելիբեկի, Խոջիլ աղի	17 դ.		
Տապանաքար Գոկչի, Մալայիի, Մարիանի	1705 թ.		Ռոմիկ Թադևոսյանի տապանաքարի մոտ
Տապանաքար Հովհանի	1713 թ.		
Գյուղատեղի «Աղբրի Խարաբեք»	14-15 դդ.	2,5 կմ հվ-ամ	գյուղի և «Հին գոմեր» գյուղատեղիի միջև ընկած տարածքում
Եկեղեցի	14-15 դդ.		գերեզմանոցի կնտ-ում, հիմնավեր
Գերեզմանոց	14-15 դդ.		գյուղատեղիի հվ-աե մասում 1980 թ. կատարվել են խաչքարերի կանգնեցման աշխատանքներ

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Խաչքար	9 դ.		կանգնեցրած գետնին
Խաչքար	9 դ.		կանգնեցրած գետնին
Խաչքար	9-10 դդ.		կանգնեցրած գետնին
Խաչքար	1455 թ.		ընկած գետնին, վերնամասը՝ չի պահպանվել, արձանագիր
Խաչքար	15-16 դդ.		հողմնահարված
Խաչքար Ղըզլարի	15-16 դդ.		պատվանդանին
Խաչքար Դավիթ սարկավագի	16 դ.		ցածր պատվանդանին
Խաչքար	16 դ.		կանգնեցրած գետնին
Խաչքար	16 դ.		ցածր պատվանդանին, արձանագիր
Խաչքար Խոնցի	16 դ.		պատվանդանին
Խաչքար	16 դ.		պատվանդանին, ստորին մասը թաղված հողի մեջ, արձանագիր
Խաչքար	16 դ.		
Գյուղատեղի «Հին գոմեր»	13-18 դդ.	3 կմ հվ-աե	
Եկեղեցի	13 դ.		գյուղատեղիի աե մասում, ավերված
Գերեզմանոց	13-18 դդ.		ավերակ եկեղեցու շուրջը 1980- 1981 թթ. տարածքում կատարվել են խաչքարերի ամրացման աշխատանքներ
Խաչքար	10-11 դդ.		խրված հողի մեջ, ստորին մասը կոտրված
Խաչքար	11-12 դդ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	13 դ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	13 դ.		եկեղեցու հվ կողմում, խրված հողի մեջ
Խաչքար	13 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	13-14 դդ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	14 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	14-15 դդ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար՝ Թառլանի	14-15 դդ.		եկեղեցու հվ կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	14-15 դդ.		եկեղեցու հս կողմում,

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
			կանգնեցված գետնին
Խաչքար՝ Մարգարի	14-15 դդ.		եկեղեցուց աե, կանգնեցված գետնին
Խաչքար՝ Խաթունի	15 դ.		եկեղեցուց աե
Խաչքար	15-16 դդ.		եկեղեցու ամ պատի մոտ, կանգնեցված գետնին, քիվը կոտրված
Խաչքար Ուստիանի	15-16 դդ.		եկեղեցու հս պատի մոտ, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	15-16 դդ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	15-16 դդ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին, ստորին ձախ անկյունը կոտրված
Խաչքար	15-16 դդ.		եկեղեցու հվ կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	15-16 դդ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Ավանեսի	1526 թ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար Մկրտիչի	1526 թ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	1536 թ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Բաբաջանի	1536 թ.		եկեղեցուց աե, կանգնեցված գետնին
Խաչքար Արևի	1556 թ.		պատվանդանին
Խաչքար Հովհաննեսի	1557 թ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար Հրետոնեց Աթանեսի	1564 թ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Սարգսի	16 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Ամիրի	16 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Ուլուխաթունի	16 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	16 դ.		եկեղեցու հս կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար	16 դ.		եկեղեցու աե կողմում, կանգնեցված գետնին, արձանագիր

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Խաչքար Խաղիսաթունի	16 դ.		եկեղեցու առ կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար Աղասաբեդի	16 դ.		եկեղեցու հվ կողմում, կանգնեցված գետնին
Խաչքար Գրիգորի	16-17 դդ.		եկեղեցու առ կողմում, երկատված, բեկորներն իրար կողքի
Խաչքար Վարդանի, Եղիսաբեդի, Ավանի	1603 թ.		եկեղեցու հվ կողմում, ընկած գետնին
Գերեզմանոց	14-17 դդ.		գյուղատեղիի հվ կողմում, բլրի վրա
Խաչքար	9-10 դդ.		թեքությամբ խրված հողի մեջ
Խաչքար	13 դ.		ընկած գետնին, վերին աջ անկյունը կոտրված
Մատուռ Թուխ Մանուկ	15-16 դդ.		գյուղատեղիի ամ կողմում, կիսավեր
Գյուղատեղի «Քյալաֆա»	14-17 դդ.	3-4 կմ հվ-ամ	
Գերեզմանոց	10-17 դդ.		
Խաչքար	10 դ.		խրված հողի մեջ, վերնամասը՝ ջարդոտված
Խաչքար	14 դ.		վերին աջ անկյունը կոտրված
Խաչքար	14 դ.		բեկոր
Խաչքար	14 դ.		գետնին, վերին աջ կողմը ջարդոտված
Խաչքար	14 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	15 դ.		կանգնեցրած գետնին, ձախակողմյան եզրագոտին և ճակտոնը ջարդված
Խաչքար Ղարի	15-16 դդ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Ջահաբի և Գուլումի	1556 թ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Խաթունի	16 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Ջարի	16 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Միրիջանի, Հասանգուլի	1630 թ.		կանգնեցված գետնին

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Տապանաքար Մելիքսեթի	1699 թ.		
Տապանաքար Պողոսի	1713 թ.		
Եկեղեցի Սր. Մեսրոպ	15-17 դդ., վրկնգ. 19-րդ դ.	առ մասում	առ եզրի բլրալանջին, կիսավեր
Գերեզմանոց	15-17 դդ.		Եկեղեցու շուրջը
Խաչքար Սարուխանի և Աստվածատուրի	15 դ.		Եկեղեցուց 10 մ առ, կանգնեցրած գետնին
Խաչքար Մաթոս քահանայի	15 դ.		ազուցված հս պատի մկրտարանի խորշում
Խաչքար Արիշի	1568 թ.		ընկած Եկեղեցու հվ պատի տակ
Խաչքար Միրիջանի	1590 թ.		ընկած Եկեղեցուց հվ-առ
Խաչքար Ակունքի կրկնահարկ Խաչքարը	17 դ.		Եկեղեցուց հս, պատվիրատու՝ Ալեքսանոս
Եկեղեցի «Վանք»	7 դ.	10 կմ հվ	բլրի գագաթին, կիսավեր
Կոթող	7 դ.		քառակող կոթող, բեկոր
Մատուռ Թուխ Մանուկ	15-16 դդ.	հվ մասում	բլրի ստորոտին
Գերեզմանոց	13-19 դդ.		մատուռի շրջակայքում
Խաչքար	10 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	10 դ.		ընկած գետնին
Խաչքար	10-11 դդ.		խրված հողի մեջ
Խաչքար Հասանի և Վարդանի	1252 թ.		խրված հողի մեջ
Խաչքար	1283 թ.		մատուռից հս, կանգնեցրած գետնին
Խաչքար	14-15 դդ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	15 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար	16 դ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար Սարգսի	1614 թ.		կանգնեցված գետնին
Խաչքար պարոն Վարդանի, Ղոշի	1693 թ.		կանգնեցված գետնին

հուշարձան	կառուցված	վայր, հասցե	հավելյալ նշումներ
Տապանաքար	1551 թ.		
Տապանաքար	16-17 դդ.		
Տապանաքար Զոհրապետի	1602 թ.		
Տապանաքար	1612 թ.		արձանագիր
Տապանաքար	1656 թ.		արձանագիր
Տապանաքար Մարտիրոսի	1690 թ.		
Տապանաքար Շեխումի	1695 թ.		
Տապանաքար Խեչումի	1710 թ.		
Տապանաքար	1713 թ.		արձանագիր
Մատուռ Թուխ Մանուկ	19 դ.	գ. մ.	Ս. Թադևոսյանի տան մոտ
Խաչքար	9 դ.		ան պատի շարվածքում, ներքուստ
Խաչքար	9 դ.		ան պատի շարվածքում, ներքուստ
Խաչքար	9-10 դդ.		ան պատի շարվածքում, ներքուստ
Խաչքար Գոհար խաթունի	1283 թ.		մուտքի աջ կողմում, ստորին մասը կտրտված
Խաչքար	9 դ.	գ. մ.	կանգնեցրած շրայիկ Ավետիսյանի քակում, գյուղամիջյան ճանապարհի եզրին
Խաչքար	9 դ.	գ. մ.	կանգնեցրած գյուղամիջյան ճանապարհի եզրին
Խաչքար	9 դ.	գ. մ.	գյուղամիջյան ճանապարհի եզրին
Խաչքար	10 դ.	գ. մ.	կանգնեցրած գյուղամիջյան ճանապարհի եզրին
Խաչքար	12 դ.	գ. մ.	Հայկարամ Պողոսյանի տան մոտ, պատվիրատու՝ Մաթոս և Գրիգոր
Խաչքար	15 դ.	գ. մ.	Չալիկ Հովհաննիսյանի տնամերձ հողամասում, «Դարբնի Թուխ Մանուկ» սրբատեղիում, խորանում, արձանագիր

Երևակման անմիջապես կարևանությամբ է գտնվում է «Հին գոմեր» գյուղատեղիի տարածքը (նկ.24), որտեղ պահպանվում են 10-17-րդ դարերի խաչքարեր, 13-րդ դարի ավերակ եկեղեցի եւ 13-18-րդ դարերի պատմական գերեզմանոց:

Նկ. 24: «Հին գոմեր» գյուղատեղիի տարածքի համայնապատկերը

Հայցվող տեղամասում իրականացվելու են ընդամենը 5 հորատման աշխատանքներ և 100մ³ փորձնական հանույթ: Ամենամոտ հորատանցքը հորատվելու է գյուղատեղիի սահմանից 80 մ իսկ մյուս չորսը՝ 130-200մ հեռավորության վրա: Փորձնական բացահանքը բացվելու է հայցվող տեղամասի հյուսիս-արևմուտքում գյուղատեղիից 220-230 մ հեռավորության վրա:

Յուրաքանչյուր հորատանցքի հորատումը տևելու է երկու-երեք օր իսկ փորձնական հանույթինը՝ առավելագույնը 10 օր: Հորատման աշխատանքներն ու փորձնական հանույթը հուշարձանի վրա ազդեցություն չեն ունենալու քանի որ դրանք իրականացվելու են մեծ հեռավորության վրա:

Հուշարձանը գտնվում է հանդամիջյան բանուկ գրունտային ճանապարհի անմիջապես հարևանությամբ, նույնիսկ այս պայմաններում հուշարձանի վրա արձանագրված ազդեցությունները գրեթե զերոյական են:

Ընկերության կողմից հանրային քննարկումների ժամանակ պատրաստակամություն է հայտնվել անհրաժեշտության դեպքում մասնագետների հետ քննարկել հուշարձանի մաքրման և պահպանման հարցերը:

Հայտի այս բաժինը ներկայացված է այնպիսի խորությամբ ինչպիսին պահանջվում է հայտերի կազմման ուղեցույցներում:

Ուղեցույցները պահանջում են պատմության և մշակութային հուշարձանների վերաբերյալ հայտում ներկայացնել հակիրճ տեղեկություններ:

Տվյալ տարածքում կատարված հնագիտական ուսումնասիրությունների եզրակացությունները կներառվեն ՇՄԱԳ հաշվետվությունում:

4. ԾՐԱԳՐՎՈՂ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԵԹՈԴԻԿԱՆ ԵՎ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ծրագիրը կազմված է Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ծրագրերի կազմման և պաշարների դասակարգման հրահանգների պահանջներին համապատասխան:

Երևակման հետազոտման մեթոդիկան ընտրելիս հաշվի են առնվել օգտակար հանածոյի մարմնի ձևաբանությունը, դիրքը, տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքը, երկրաբանահետախուզական աշխատանքների կատարման լեռնատեխնիկական պայմանները, տեղամասի չափերը, ռելիեֆի ձևն ու մերկացվածության աստիճանը:

Տեղանքի ռելիեֆը իրենից ներկայացնում է գրեթե իզոմետրիկ գմբեթ զառիթափ լանջերով, որոնք ինտենսիվ հողմնահարված են և վեր են անվել չինգիլների:

Հետախուզումը իրականացվելու է մեխանիկական սյունակային եղանակով, ըստ երկրաբանական բարդության հանքավայրը պատկանում է առաջին խմբին, այն դիտարկվում է որպես հորիզոնական տեղադրված մարմին:

Արդյունաբերական կարգերով պաշարների եզրագծման համար հետախուզագծերի վրա փորվածքների միջև հեռավորությունը B կարգի պաշարների եզրագծման համար ընդունված է 200-300մ: Քանի որ տարածքը փոքր է հետախուզական գծերի միջև հեռավորությունը կազմում է 130-150 մ: Յուրաքանչյուր հետախուզագծի վրա տեղադրվելու է երկուական հորատանցք եզրային մասերում և մեկ հորատանցք տեղամասի կենտրոնական մասում: Նախատեսվում է հորատել 105գծ.մ հորատանցք:

Բացի հորատման աշխատանքներից ծրագրով նախատեսվում է նաև կատարել 1:1000 մասշտաբի տպո և երկրաբանական հանույթ, հորատահանուկի նմուշարկում և փորձնական հանույթ:

4.1. Նախապատրաստական շրջան և ծրագրային աշխատանքներ

Մինչև ծրագրի նախահաշվային փաստաթղթերի կազմելը, անհրաժեշտ է ծանոթանալ ֆոնդային և հրատարակված նյութերի հետ ինչպես նաև գործող հրահանգներին ու ԳՈՍՏ-երին:

Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ծրագիրը կկազմվի երկրաբանների կողմից տեղամասի նախնական տեղագնումից հետո պայմանագրային հիմունքներով:

4.2.Տեղագրական աշխատանքներ

Նախատեսվում է հետախուզվող տեղամասի շուրջ 4հա մակերեսի վրա կատարել 1:1000 մասշտաբի տոպո հանույթ: Բոլոր հորատանցքերը, ճանապարհներն ու փորձնական բացահանքը գործիքի օգնությամբ տեղադրվելու են տոպոհիմքի վրա:

4.3. Երկրաբանահանութային աշխատանքներ

Տեղամասի 1:1000 մասշտաբի տեղագրական քարտեզի հենքի վրա կատարել երկրաբանական հանույթ:

4.4. Հորատման աշխատանքներ

Օգտակար հանածոն նախատեսվում է ուսումնասիրել հորատանցքերով: Հորատման աշխատանքները կիրականացվեն սյունակային հորատումով ուղղահայաց ուղղությամբ: Հորատումը կկատարվի 93 և 112 մ տրամագծերով կարծր համաձուլվածքի թագիկներով:

Հորատանցքերը հորատվելու են 130-150 մ խտությամբ հետախուզական ցանցով ուղղահայաց ուղղությամբ, որոնք տեղադրվելու են բլրի լանջերին գրեթե միևնույն նիշի վրա: Դրանց միջին խորությունը կլինի 20 մ: Քանի որ բլրի բարձրությունը մինչև ստորոտ մոտ 45 մ է, մեկ հորատանցք՝ 25 մ խորությամբ, նախատեսվում է հորատել բլրի գագաթից՝ հետախուզական գծերի միջև: Այս եղանակով կապահովենք օգտակար հանածոյի մարմնի ամբողջական հետախուզումը:

Հորատանցքերի ընդհանուր թիվը կլինի հինգ, 105 գծ.մ ընդհանուր խորությամբ: Հորատումն իրականացվելու է ջրով: Հորատվող ապարներն ըստ հորատելիության աստիճանի համապատասխանում են IX և X կարգերի:

Հորատումը կատարվելու է URB 2.5A (Zil-131) տիպի ինքնագնաց հորատող հաստոցով: Նախատեսվում է հորատող հաստոցի 5 տեղակայում և տեղահանում:

4.5. Փորձնական հանույթ

Հումքի ինքնարժեքը և որակական պարամետրերը որոշելու նպատակով նախատեսվում է իրականացնել մոտ 100մ³ բազալտային հումքի փորձնական հանույթ: Հումքը բեռնատարներով տեղափոխվելու է հարևանությամբ գտնվող (50մ հեռավորությամբ) «Եվա-Շին 2009» ՍՊ ընկերությանը պատկանող ջարդիչ կայան, որտեղ արտադրական պայմաններում կատարվելու է հումքի փորձարկում: Հումքից արտադրվելու են խիճ և ավազ: Գնահատվելու են հումքի վերջնարդյունների համապատասխանությունը 8267-95 և 8736-95 ՀՍՏ ԳՈՍՏ-ի տեխնիկական պահանջներին և ընթացքում հաշվվելու է արտադրանքի ինքնարժեքը:

Փորձնական բացահանքն ունենալու է մոտավոր 5x10x2.2=110մ³ չափեր:

4.6. Հետախուզական փորվածքների փաստագրում

Երկրաբանական փաստագրման ենթակա են հորատանցքերի հորատահանուկը և փորձնական հանույթի բացահանքը:

Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքները նախատեսվում է կատարել 1:100 մասշտաբով: Այդ աշխատանքների ծավալները հետևյալն են ըստ տեսակների.

- հորատահանուկի փաստագրում – 105գծ.մ,
- փորձնական բացահանքի փաստագրում - 15մ:

4.7. Նմուշարկում

Նմուշարկումն իրականացվելու է հորատանցքերի հորատահանուկից և փորձնական բացահանքից:

Հորատահանուկի նմուշարկումը իրականացվելու է անընդհատ տիրույթներով: Մեկցիայի երկարությունը սահմանվում է 5մ: Նախատեսվում է հորատանցքերից վերցնել 21 հանուկային նմուշներ:

Ապարների քիմիական կազմը և պետրոգրաֆիան որոշելու համար նախատեսվում է վերցնել 2 կետային նմուշներ տարբեր խորություններից:

Նախագծով նախատեսվում է նաև 1 համախառն նմուշի վերցնում 100մ³ ծավալով, փորձարկումներ իրականացնելու համար: Նմուշը վերցվելու է փորձնական բացահանքից:

Օգտակար հանածոների ճառագայթափոխակերպի հատկությունների ուսումնասիրման նպատակով նախատեսվում են նաև ռադիոմետրական չափումներ:

Այսպիսով՝ նախատեսվում է վերցնել 21 հանուկային, 2 կետային և մեկ համախառն նմուշներ:

4.8. Լաբորատոր ուսումնասիրություններ

Վերցված բոլոր նմուշները պետք է ենթարկվեն համապատասխան լաբորատոր ուսումնասիրությունների և փորձարկումների ՀՀ ԳԱԱ Մեխանիկայի ինստիտուտի և «Անալիտիկ» ՓԲԸ-ի լաբորատորիաներում:

Լաբորատոր հետազոտությունների ընթացքում անհրաժեշտ է բազալտների համար որոշել հետևյալ ֆիզ-մեխ հատկությունները.

1. Խճի ծավալային զանգվածի խտությունը
2. Տեսակարար կշիռ
3. Միջհատիկային դատարկությունների ծավալը
4. Ապարի կտորում ծավալային կշիռը
5. Ապարի կտորի ծակոտկենությունը
6. Խճի ջրհագեցվածությունը
7. Ավազի ծավալային զանգվածի խտությունը
8. Հատիկային կազմը
9. սեղմման դիմադրությունը

4.9. Ինժեներա-երկրաբանական և հիդրոերկրաբանական ուսումնասիրություններ

Տեղամասի ինժեներաերկրաբանական և հիդրոերկրաբանական պայմանների ուսումնասիրման նպատակով նախատեսվում են համապատասխան դիտարկումներ հորատանցքերի անցման ընթացքում, ինչպես նաև տեղամասի հարևան տարածքների տեղազննում գեոդինամիկ երևույթների առկայության պարզաբանման նպատակով: Նման երևույթների առկայության կամ ջրատար հորիզոնների հայտնաբերման դեպքում կկազմվի ծրագրի լրացում դրանց ուսումնասիրման համար, որը կիրականացվի մասնագիտացված կազմակերպության կողմից:

4.10.Ռադիոակտիվ տարրերի որոնումներ

Օգտակար հանածոյի ճառագայթահիգիենիկ հատկությունների գնահատման համար նախատեսվում է հետախուզվող տեղամասում կատարել ապարների ռադիոմետրական չափումներ:

Դաշտային աշխատանքների ընթացքում պարբերաբար 15-20 օրը մեկ նախատեսվում է իրականացնել ռադիոչափերի (MKC-AT1117M) էտալոնացում և զգայունության ստուգում:

5.ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻ ԵՎ ՀՈՐԱՏՄԱՆ ՀԱՐԹԱԿՆԵՐԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մինչև երևակման տեղամասը ճանապարհների կառուցում և նորոգում չի նախատեսվում, քանի որ դրանք բարվոք վիճակում են գտնվում: Հորատման հարակները կառուցելու նպատակով անհրաժեշտ է կառուցել մոտ 500 գծ.մ մոտեցման ճանապարհներ: Կառուցվելիք ճանապարհների ընդհանուր մակերեսը կկազմի $500\text{գծ.մ} \times 3\text{մ} = 1500\text{մ}^2$:

Նախատեսվում է կառուցել 5 հորատման հարթակ՝ հարթեցմամբ: Մեկ հորատման հարթակի մակերեսը կկազմի 40մ^2 : Ընդհանուր մակերեսը կկազմի՝ $5 \times 40 = 200\text{մ}^2$:

Այսպիսով հորատման հարթակների և մոտեցման ճանապարհների կառուցման ժամանակ խախտվելու է $1500\text{մ}^2 + 200\text{մ}^2 = 1700\text{մ}^2$ ռելիեֆի մաս:

6.ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԱԿՈՒՆՔԻ ԲԱԶԱԼՏՆԵՐԻ ԵՐԵՎԱԿՄԱՆ ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ 2021-2023 ԹԹ. ԿԱՏԱՐՎԵԼԻՔ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱՀԵՏԱԽՈՒԶԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓ ՆԱԽԱՀԱՇԻՎ

Հ/հ	Աշխատանքի անվանումը	Չափի միավ.	Միավորի արժեքը ՀՀ դրամ	Աշխ.ծա վալը	Գումարը հազար դրամ
	1	2	3	4	
1.	Ծրագրի նախագծում, նախահաշվարկային փաստաթղթերի կազմում	%	100000	1	1000
	<i>Դաշտային աշխատանքներ</i>				
2.	1:1000 մասշտաբի տեղագրական հանույթ	հա	50000	4	200.0
3.	1:1000 մասշտաբի երկրաբանական հանույթ	հա	50000	4	200.0
4.	Մոտեցման ճանապարհների կառուցում	Գծ.մ	3000	500	1500.0

5.	Հորատման հարթակների կառուցում	Մ ³	2000	200	400.0
6.	Մեխանիկական սյունակային հորատում	Գժ.մ	20000	105	2100.0
7.	հորատահանուկի փաստագրում	Գժ.մ	500	105	52.5
8.	Հորատահանուկի նմուշարկում	նմուշ	3000	21	63.0
9.	Բազալտների փորձնական հանույթ	Մ ³	1000	100	100.0
10.	Փորձնական բացահանքի փաստագրում	Գժ.մ	500	15	7.5
11.	Համախառն նմուշի վերցնում	հատ	100.000	1	100.0
12.	Մենաքարերի հավաքում	հատ	1000	2	2.0
13.	Ինժեներաերկրաբանական հետազոտություններ				300.0
14.	Ռադիոչափական աշխատանքներ				50.0
Ընդամենը դաշտային աշխատանքներ					5075.0
Ընդամենը նախագծային և դաշտային աշխատանքներ					6075.0
15.	Մարդկանց և բեռների տեղափոխում (5%-ը 2-14 դաշտային աշխատանքների)				253.75
16.	բազալտների թափանցիկ հղկուկների հետազոտություններ	նմուշ	3000	2	6.0
17.	Բազալտների նմուշների ֆիզ.մեխ հատկությունների ուսումնասիրություններ	նմուշ	10000	21	210.0
18.	Հաշվետվության և ՏՏՀ –ի կազմում ՀՀ ՏԿԵ Ընդերքի վարչության հաստատմամբ	հատ	500000	1	500
19.	Հաշվետվության և ՏՏՀ-ի գրախոսում		50000	1	50
20.	Բնապահպանական ծրագրի կազմում			1	200
21.	Փոխհատուցում հողօգտագործման համար	հա	2500	0.17	42.5
22.	Ընդամենը				7337.25
23.	Չնախատեսված ծախսեր (5%)				366.86
Նախահաշիվը ամբողջությամբ					7704.11

Ռեկուլտիվացիա նախատեսված չէ, քանի որ հողաբուսական շերտը բացակայում է, ուստի դրանց համար գումար չի հաշվարկվել: Ծրագրում և հայտում նշված են ռեկլեֆի խախտվելիք մակերեսը և հաշվարկված է հողօգտագործման վնասի չափը: Այն ներառնված է նախահաշվում:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ակունքի բազալտների երևակման տեղամասում 2021-2023 թթ. ընթացքում իրականացվելիք երկրաբանական ուսումնասիրությունների կատարման

Աշխատանքների անվանումը	Ընդ. Ծավ. ամիս	2021թ.			2022 թ.				2023թ.				
		II եռ.	III եռ.	IV եռ.	I եռ.	II եռ.	III եռ.	IV եռ.	I եռ.	II եռ.	III եռ.	IV եռ.	
Ծրագրի նախագծում, նախահաշվարկային փաստաթղթերի կազմում	ամիս	+											
1:1000 մասշտաբի տեղագրական հանույթ	4 հա	+											
1:1000 մասշտաբի երկրաբանական հանույթ	4 հա	+											
Մոտեցման ճանապարհների կառուցում	500գծ.մ	+											
Հորատման հարթակների կառուցում	200մ ³	+											
Մեխանիկական սյունակային հորատում	105գծ.մ	+	+										
Հորատահանուկի փաստագրում	105գծ.մ	+	+										
Փորձական բացահանքի փաստագրում	15գծ.մ					+							
Հորատահանուկի նմուշարկում	21 հատ	+	+										
Մենաքարերի հավաքում	2 հատ		+										
Համախառն նմուշարկում	1 հատ					+							
Բազալտի փորձական հանույթ	100 մ ³					+							
Ինժեներաերկրաբանական հետազոտություններ		+	+	+									
Ռադիոչափական աշխատանքներ		+	+	+		+							
Մարդկանց և բեռների տեղափոխում		+	+	+		+							
Բազալտների թափանցիկ հղկուկների հետազոտություններ	2 նմուշ				+								
Բազալտների նմուշների ֆիզ.մեխ հատկույթ. ուսում.	21 նմուշ				+	+	+	+					
Հաշվետվության և ՏՏՀ –ի կազմում, գրախոսում և ՀՀ ՏԿԵ Ընդերքի վարչության կողմից հաստատում	1 հատ									+			
Բնապահպանական ծրագրի կազմում	1 հատ	+	+										
Փոխհատուցում հողօգտագործման համար	0.17 հա				+				+				

**7.ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ
ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ**

Հայցվող տեղամասում իրականացվելիք հետախուզական աշխատանքների հնարավոր ազդեցությունը մթնոլորտի, մակերևութային ջրերի, հողային ծածկույթի, բուսական և կենդանական աշխարհի, ինչպես նաև լանդշաֆտային ամբողջականության վրա լիարժեք գնահատված է:

7.1.Մթնոլորտային օդ

Մթնոլորտային օդի աղտոտումը կարճատև պրոցես է, այն տեղի է ունենալու մոտեցման ճանապարհների և հորատման հարթակների կառուցման և փորձնական հանույթի ժամանակ: Աղտոտիչները հիմնականում տրանսպորտային միջոցներն են: Աղտոտումը լինելու է փոշու և մեքենաների ծխատարերից վառելիքի այրումից գոյացող արգասիքների տեսքով:

Փոշու արտանետումները կապված են մեքենաների տեղաշարժի և ճանապարհների ու հորատման հարթակների կառուցման աշխատանքների հետ: Քանի որ բնակավայրերը գտնվում են հետախուզվող տեղամասից մեծ հեռավորության վրա ուստի բացասական ազդեցությունը դրանց մթնոլորտային օդի վրա գրեթե զրոյական է:

7.2.Ջրային ռեսուրսներ

Ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենալու, քանի որ հետախուզական աշխատանքների տեխնոլոգիայով ջրի արտահոսքեր չեն նախատեսվում: Հորատման աշխատանքներն իրականացվելու են փակ շրջանառությամբ:

Հորատման աշխատանքներում ջրի փակ շրջանառու համակարգի կիրառումը մեծ տարածում ունի: Այն հնարավորություն է ընձեռնում խնայել ջրի ծախսը:

Տեղամասում նախատեսվում է հորատման աշխատանքներն իրականացնել ջրով: Ջրի փակ շրջանառությամբ հորատման սկզբունքը հետևյալն է՝ հորատանցք մղված ջուրը հորատանցքից դուրս գալիս հավաքվում է հատուկ նախատեսված բաքի մեջ, որտեղ ջրից անջատվում են կախույթներն ու մաքրված ջուրը կրկին ներմղվում է հորատանցք:

Շրջանի միակ մակերեսային ջրային հոսքը Ակունք առվակն է, որը տարվա մեծ մասը չոր է: Ջրի հոսք նկատվում է միայն գարնան ու հորդ անձրևների ժամանակ: Ակունք առվակը տեղամասի երկրաբանական աշխատանքների ազդեցությունը չի ունենալու հետևաբար ջրի որակի փոփոխություններ չեն նախատեսվում:

Չնայած նրան, որ մակերևութային մշտական հոսքեր չկան ջրի որակի վերահսկման նպատակով նախատեսվում է իրականացնել մշտադիտարկում (նկ. 25):

7.3.Հողային ծածկույթ

Հայցվող տեղամասի շրջանի հողերը գյուղատնտեսական նպատակներով չի օգտագործվում: Շրջակայքի հողերը խոտհարկեր են:

Արոտավայրեր են հարավային շրջանները: Բուն տեղամասի տարածքը չի օգտագործվում քանի որ չկա հողային ծածկույթ իսկ ռելիեֆը նպաստավոր չէ, որևէ գործունեություն իրականացնելու համար:

Տեղամասի մակերեսը ինտենսիվ հողմնահարված է և էռոզիայով մերկացված: Շատ տեղերում հողային ծածկույթը գրեթե բացակայում է:

Ճանապարհների և հորատման հարթակների կառուցման և փորձնական բացահանքի անցման ժամանակ խախտվելու է ռելեֆի ներկա վիճակը: Մակայն դա լինելու է կարճատև (մոտ 3 ամիս), աշխատանքները ավարտելուց անմիջապես հետո փորձնական բացահանքը վերականգնվելու է: Երևակման տեղամասն երբեք չի կարող օգտագործվել:

Հողերի աղտոտում կարող է տեղի ունենալ միայն մեքենաների աշխատանքի ընթացքում յուղերի կամ վառելիքի արտահոսքի հետևանքով: Մակայն դրանք չեն կարող ընդարձակ տեղամասեր աղտոտել: Աղտոտված տեղամասերից հողը անմիջապես կհեռացվի ու կմաքրվի:

Հողային աշխատանքներ որպես այդպիսին չի կատարվելու, հողի բերի շերտի արդյունահանում և պահպանում չի նախատեսվում, քանի որ հողի շերտը բացակայում է:

Դաշտային աշխատանքների իրականացման տեղամասը իրենից ներկայացնում է բուսականությունից զուրկ իզոմետրիկ գառիթափ լանջերով բլուր, որը որևէ նպատակով չի օգտագործվում: Դրա մերձակայքում, որտեղ աշխատանքներ չեն նախատեսվում նոսր բուսականությամբ արոտավայրեր ու խոտհարքեր են: Երկրաբանահետախուզական աշխատանքների ընթացքում ժամանակավորապես օգտագործումից դուրս եկած հողերի ընդհանուր մակերեսը կկազմի.

ճանապարհներ - $500 \times 3 = 1500 \text{ մ}^2$,

հորատման հարթակներ - $5 \times 40 = 200 \text{ մ}^2$:

Ընդամենը 0.17 հա:

Հողօգտագործման համար վնասի փոխհատուցման գումարը համայնքին կկազմի՝ $0.17 \text{ հա} \times 2500 \text{ հազ.դրամ} = 42.5 \text{ հազ.դրամ}$:

7.4. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Հետախուզական աշխատանքների ընթացքում տարածքում բուսական ծածկույթի էական կորուստ չի նախատեսվում, քանի որ հողաբուսական ծածկույթը երևակման մակերեսին բացակայում է:

Հետախուզական աշխատանքների ընթացքում տեխնիկայի և ավտոտրանսպորտի շահագործումը ժամանակավորապես ազդելու է կենդանատեսակների բնակավայրերի տեղափոխմանը:

Մանր կաթնասունները և թռչունները իրենց կենսատարծքները էապես չեն փոխելու, չնայած ուսումնասիրությունների ժամանակ դրանց առկայությունը այս տարածքներում չի հայտնաբերվել:

Ինչպես նշվել է երևակման տեղամասում ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված կենդանական և բուսական տեսակներ չեն հայտնաբերվել: Չնայած դրան բնապահպանական միջոցառումների ցանկում նախատեսված են հատուկ

միջոցառումներ, որոնք կբացառեն հետախուզական աշխատանքների ազդեցությունը բուսատեսակների և կենդանական աշխարհի վրա:

Ստորև բերվում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցության նախնական գնահատական մատրիցը (աղ. 9).

Աղյուսակ 9

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներ	Գործողություններ		
	մերձեցման ճանապարհների անցկացում սարքավորման տեղափոխման և անձնակազմի տեղափոխման համար	Հորատման հարթակների կառուցում	Փորձական հանույթ
Մթնոլորտային օդ	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Ջրեր	-	-	-
Հողեր	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Կենսաբազմազանություն	աննշան	աննշան	աննշան
Պատմամշակութային հուշարձաններ	-	-	-

7.5.Սոցիալական ազդեցության գնահատականը

Հետախուզական աշխատանքները իրականացվելու են 3 տարի:

Բոլոր տեսակի աշխատանքները նախատեսվում է կատարել ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության պահանջներին, աշխատանքների անվտանգության նորմատիվային փոստաթղթերին և այլ նորմատիվ ակտերին համապատասխան:

Աշխատակազմը կունենա խմելու որակյալ ջրի և զուգարանների հասանելիություն, սնունդ ընդունելու և հանգստանալու համար անհրաժեշտ պայմաններ: Աշխատատեղերում, հասանելի վայրում, կլինեն առաջին օգնության բժշկական արկղիկներ և հակահրդեհային միջոցներ: Աշխատակազմը կապահովվի համազգեստով և անվտանգության անհրաժեշտ միջոցներով:

Անվտանգության սարքավորումների օգտագործումը կուսուցանվի, վերահսկվի և պարտադրվի: Աշխատանքի անվտանգության պահպանման համակարգը կնախատեսի հրահանգավորում, ուսուցում և գիտելիքների ստուգում:

Տիգիկական ազդեցությունները /օրինակ՝ աղմուկը/ կանխելու նպատակով տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցները կունենան համապատասխան խլացուցիչներ: Բոլոր աշխատակիցները կապահովվեն անհատական պաշտպանության միջոցներով:

Սպասարկող անձնակազմի ընտրության ժամանակ առաջնահերթություն է տրվելու տեղի բնակչությանը:

Տեղամասում շխատանքներին մշտական մասնակցություն կունենան 6 մարդ, ինչը հնարավորություն կտա բարելավել նրանց սոցիալական վիճակը: Աշխատանքների կազմակերպման արդյունքում բնակչության տարահանման խնդիր չի առաջանա:

Ընկերության ներկայացուցիչները պատրաստ են պարբերաբար հանդիպել համայնքի ղեկավարության հետ, քննարկելու անհրաժեշտ օգնության ծրագրերը և համապատասխան ֆինանսական ներդրումներ կատարել համայնքի բյուջե: «ԵՎԱ-ՇԻՆ2009» ՍՊ ընկերությունը նախատեսում է Ակունք համայնքի բյուջե յուրաքանչյուր տարի փոխանցել 100.000 ՀՀ դրամ:

7.6. Աղմուկ

Տարածքում հետախուզական աշխատանքներ իրականացնելիս աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ այն տեխնիկական միջոցներից, որոնք կոգտագործվեն ճանապարհներն ու հորատման հարթակները կառուցելու, հորատման աշխատանքների և անձնակազմի ու բեռների տեղափոխման ժամանակ: Դրանք բոլորը լինելու են կարճաժամկետ և ցերեկային ժամերին, աղմուկի ինտենսիվությունն ու մակարդակը շատ ցածր է լինելու:

Տեխնիկայի և բեռնատար տրանսպորտի աշխատանքներից գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը սահմանված է 797 ԲԱ (համաձայն գործող նորմերի): Հաշվի առնելով հանքավայրի հեռավորությունը մոտակա բնակավայրերից 3.1-4.7 կմ, նախալեռնաթեքվածքային թույլ ալիքաձև ձորակներով մասնատված ռելիեֆը, մեկ հերթափոխով աշխատանքային ռեժիմը՝ գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը շրջակա բնակավայրերի տարածքում կլինի բնակելի գոտիների համար սահմանված նորմերից (45ԴԲԱ) շատ ցածր:

7.7. Սանիտարա-պաշտպանիչ գոտի

Համաձայն 245-71 սանիտարական նորմերի, ոչ մետաղային հանքավայրերի համար սանիտարա-պաշտպանիչ գոտու մեծությունը կազմում է 50.0 մ:

Քանի որ մոտակա բնակավայրը գտնվում է շատ ավելի մեծ (3.1-4.7) հեռավորության վրա, ուստի հատուկ միջոցառումներ չեն նախատեսվում:

8. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ, ԱՆԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ԿԹԱՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵՂՄԱՑՄԱՆՆ ՌԻՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԾՐԱԳՐԵՐ

Տեղամասում երկրաբանական ուսումնասիրությունների ընթացքում հնարավոր են վթարային իրավիճակներ, բնական աղետներ և անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններ: Բոլոր հնարավոր դեպքերում շրջակա միջավայրի լրացուցիչ աղտոտումը կանխելու կամ հնարավոր չափով նվազեցնելու համար ընկերությունը մշակել է գործուղությունների ծրագիր, որը ներառում է մի շարք համապատասխան միջոցառումներ:

Անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմաններում, որոնք նպաստում են գետնամերձ շերտում վնասակար նյութերի կուտակմանը, ցրման գործընթացների

դանդադեցման պատճառով հնարավոր են վնասակար նյութերի կոնցենտրացիաների զգալի բարձրացումներ:

Ընդունված են անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմանների 3 կատեգորիաներ, սակայն դրանց հստակ չափորոշիչները բացակայում են և դրանք որոշվում են հետևյալ սկզբունքների հիման վրա՝

- I. Քամու արագության նվազում,
- II. Անհողմություն, չոր եղանակ,
- III. Անհողմություն, թանձր մառախուղ:

Նախատեսվում են հետևյալ միջոցառումները՝

I. Ավելացվում են ջրցանի ծավալները:

II. Կրճատվում է միաժամանակյա աշխատող մեխանիզմների քանակը:

III. Դադարեցվում են մակաբացման աշխատանքները:

Հակահրդեհային անվտանգություն: Երևակման տեղամասում գտնվող էլեկտրական ենթակայանը ինչպես նաև շենք-շինությունները պետք է համալրված լինի հակահրդեհային սարքավորումներով: Բոլոր այն սարքավորումները, որոնք չեն ունենալու ավտոմատ հակահրդեհային սարքավորումներ, պետք է օգտագործվեն ձեռքի կրակմարիչներ, ավազ, բահեր և այլն: Հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցները տեղադրվելու են շինարարական աշխատանքների տեղամասում, փակցվելու են հակահրդեհային անվտանգության պաստառներ, հրդեհների մասին ուղեցույց-հիշեցումներ և այլն:

Հրդեհի ժամանակ կհոսանքազրկվեն բոլոր էլեկտրական սարքերը, կմիացվի հակահրդեհային ջրի համակարգը, անձնակազմը կտեղափոխվի անվտանգ վայր:

Նշանակվելու է պատասխանատու, որի պարտավորությունների մեջ կմտնի հակահրդեհային միջոցառումների կիրառումը: Պատասխանատու անձը ամբողջ տարածքում անց է կացնելու տեսչական ստուգումներ որպես օրվա աշխատանքային պլանի մի մաս:

9. ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱՆՆԱՐԳԵԼՄԱՆԸ, ՆՎԱԶԵՑՄԱՆԸ/ԲԱՅԱՌՄԱՆԸ ԵՎ ՓՈԽՀԱՏՈՒՑՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման/վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

- Նավթամթերքների պահեստավորում և պահում արտադրական հրապարակում հատուկ հատկացված տեղում (բացօթյա կամ ծածկի տակ պահեստ), որին տրվում է համապատասխան թեքություն, որն ապահովում է թափված նավթամթերքների հոսքը դեպի այն հավաքող բետոնապատված փոսը:
- Օգտագործված յուղերի ու քսայուղերի հավաքում առանձին տարրաների մեջ՝ հետագա ուտիլիզացման կամ երկրորդական վերամշակման համար:
- Հնամաշ դետալների ու մասերի հավաքում հատկացված առանձին տեղում և հանձնվում որպես մետաղական ջարդոն:

- Կենցաղային աղբի տեղափոխվում մոտակա աղբահավաք կետեր:
- Ծխազագերի և անօրգանական փոշու արտանետումների վերահսկման նպատակով մեքենաների տեխնիկական վիճակի նախնական և պարբերական ստուգումներ, շարժիչների աշխատանքի կարգավորում, արտանետման խողովակների վրա գոտիչների տեղադրում:
- Փոշենստեցման նպատակով բացահանքից դուրս ճանապարհների ջրում:
- Կեղտաջրերի հավաքում հորատիչ գուգարանում, որը հետագայում դատարկում են հատուկ ծառայության ուժերով:
- Մարդկանց և կենդանիների անվտանգության ապահովման նպատակով հետախուզական աշխատանքների տեղամասը ցանկապատով կմեկուսացվի:
- Նախատեսվում է կենդանական աշխարհի պահպանությանն ուղղված միջոցառումներ: Պահպանության ենթակա բուսատեսակների պոպուլյացիաների հայտնաբերման դեպքում նախատեսվում է.

1) առանձնացնել պահպանվող գոտիներ, որոնք ունեն տեղական նշանակություն և անհրաժեշտ են կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների՝ սույն կետում նշված նոր պոպուլյացիաների կենսունակության ապահովման նպատակով,

2) ժամանակավորապես սահմանափակել առանձնացված պահպանվող գոտիներում տնտեսական գործունեության որոշ տեսակներ, եթե դրանք կարող են բերել նշված բուսատեսակների աճելավայրերի վիճակի վատթարացմանն ու պոպուլյացիաների կենսունակության խաթարմանը,

3) տեղափոխել պահպանվող բույսերի առանձնյակները տվյալ տեսակի համար նպաստավոր բնակլիմայական պայմաններ ունեցող որևէ բնության հատուկ պահպանվող տարածք կամ բուսաբանական այգիների տարածք, կամ կարմիր գրքում որպես տվյալ բույսի աճելավայրեր գրանցված որևէ տարածք, իսկ բույսերի սերմերը՝ տրամադրում են համապատասխան մասնագիտացված կազմակերպությանը՝ զենետիկական բանկում պահելու և հետագայում տեսակի վերարտադրությունը կազմակերպելու նպատակով:

- հաշվի է առնվելու նաև ՀՀ կառավարության 2014 թվականի սեպտեմբերի 25-ի «Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների 37 ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները հաստատելու մասին» N1059-Ա որոշումը, ՀՀ կառավարության 2015 թվականի դեկտեմբերի 10-ի նիստի «Հայաստանի Հանրապետության կենսաբանական բազմազանության պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման բնագավառներում ռազմավարությանը և գործողությունների ազգային ծրագրին հավանություն տալու մասին» N54 և ՀՀ կառավարության 2015 թվականի մայիսի 27-ի նիստի «Հայաստանի Հանրապետությունում անապատացման դեմ պայքարի ռազմավարությանը և գործողությունների ազգային ծրագրին հավանություն տալու մասին» N23 արձանագրային որոշումները, ներառյալ ՀՀ կողմից վավերացրած բնապահպանական միջազգային պայմանագրերի պահանջները:

ՀՀ կառավարության 31.07.2014թ.-ի N781-Ն որոշմամբ սահմանված դեպքում՝ ամրագրված ընթացակարգերի պահպանում:

«Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N 191-Ն որոշման համաձայն ներկայացվում է մշտադիտարկումների աղյուսակը

Ակունքի բազալտների երևակումում երկրաբանական – հետախուզական աշխատանքների ընթացքում «ԵՎԱ-ՇԻՆ2009» ՍՊ ընկերությունը իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

1.մթնոլորտային օդ կատարվող աղտոտող նյութերի արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ, տարին երկու անգամ հաճախականությամբ

2.լեռնատրանսպորտային սարքավորումների աշխատանքային վիճակի՝ մասնավորապես չեզոքացուցիչ սարքավորումների սարքին վիճակի պարբերական ստուգումներ, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ

3.օգտագործված մեքենայական յուղերով ու քսայուղերով հողերի հնարավոր աղտոտումից խուսափելու նպատակով հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկումներ՝ դրանց պահպանման համար նախատեսված տեղից դեպի հավաքող փոսը ուղղությամբ, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ:

Բնապահպանական միջոցառումների (մշտադիտարկումների) համար նախատեսվում է տարեկան մասնահանել առնվազն 150.0 հազ.դրամ:

Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման և աղտոտվածության ուսումնասիրության նպատակով վերցված նմուշների լաբորատոր հետազոտությունը նախատեսվում է իրականացնել հավատարմագրված, համապատասխան հավաստագրեր ունեցող լաբորատորիաներում:

«ԵՎԱ-ՇԻՆ2009» ՍՊԸ արտադրական հրապարակում կնախատեսվի համապատասխան հաղորդակցման համակարգ (ինֆորմացիոն և շարժակալ կապ), որով հնարավոր է արտակարգ իրավիճակների ժամանակ կապ հաստատել ձեռնարկության վարչական կազմի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և շտապ օգնության հետ:

«Ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ հաշվետվությունները ներկայացնելու կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N 191-Ն որոշման համաձայն ներկայացվում է մշտադիտարկումների աղյուսակը (աղ.10)

Աղյուսակ10

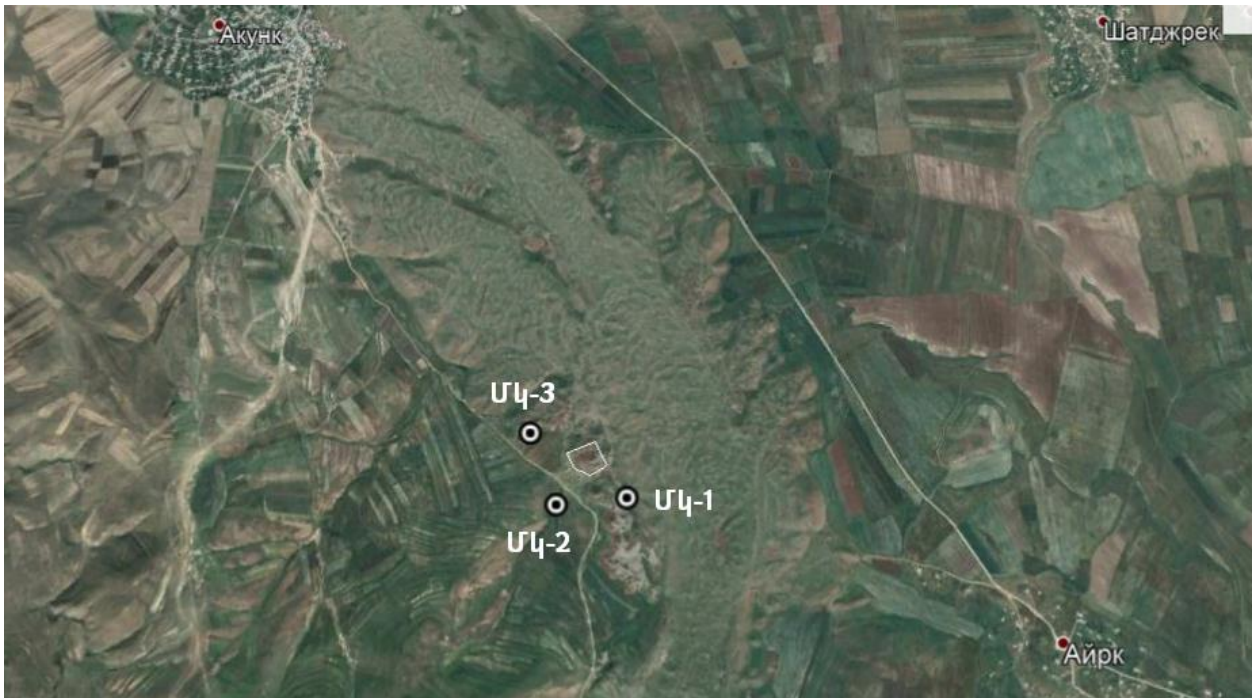
ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻ ՊԼԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆ ՈՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մշտադիտարկումների օբյեկտը	Մշտադիտարկումների վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկումների տեսակը	Նվազագույն հաճախականությունը
Մակերևութային ջրեր	Հահագործական փորվածքների արտահոսքեր, հիդրոտեխնիկական կառույցների արտահոսքեր, ջրերի հեռացման համակարգեր, կենսաջաղային արտահոսքեր	ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշմամբ սահմանված նորմեր	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, հոսքի ուսումնասիրություն	շաբաթական մեկ անգամ
Մտորերկրյա ջրեր	հանքավայրի շրջակայքում առկա բնական աղբյուրների էլքեր, ստորգետնյա ջրերի հորիզոնների դիտակետեր	- ջրերի քիմիական կազմ, - մակարդակ	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	ամսական մեկ անգամ
Մթնոլորտային օդ	բացահանքի տարածք, ճանապարհներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօդազործման թափոնների օբյեկտի տարածք, ազդակիր համայնքներ, ըստ քամիների վարդերի գերակշռող ուղղությունների արտանետումների աղբյուրից 5 կմ հեռավորություն	- հանքափոշի, այդ թվում՝ ծանր մետաղներ և կախյալ մասնիկներ (PM10 և PM2.5), ածխածնի օքսիդ, ածխաջրածիններ, ազոտի օքսիդներ, մոլոր, ծծմբային անհիդրիդ, բենզ(ա)պիրեն, մանգանի օքսիդներ, ֆտորիդներ, երկաթի օքսիդներ, ֆտորաջրածին	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ սարքերով	շաբաթական մեկ անգամ՝ 24 օրը ստորոշությամբ
Հողային ծածկույթ	Հահագործական փորվածքներ, արտադրական հրապարակ, ընդերքօդազործման թափոնների օբյեկտի տարածք, վերամշակող գործարանների, արտադրամասերի շրջակայք	- հողերի քիմիական կազմը (pH, կատիոնափոխանակման հատկությունները, էլեկտրահաղորդականության հատկանիշներ, մետաղների պարունակությունը՝ Fe, Ba, Mn, Zn, Sr, B, Cu, Mo, Cr, Co, Hg, As, Pb, Ni, V, Sb, Se), - հողերի կազմաբանությունը՝ կավի պարունակությունը, բաշխումն ըստ մասնիկների չափերի, ջրակլանումը, ծակոտկենությունը, - հումուսի պարունակությունը, - հողերում նավթամթերքների պարունակությունը	նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, չափումներ ավտոմատ սարքերով	- տարեկան մեկ անգամ - ամսական մեկ անգամ
Վայրի բնություն, կենսամիջավայր, կարմիր գրքում ընդգրկված, էնդեմիկ տեսակներ	ընդերքօդազործման տարածքին հարակից շրջան	տարածքին բնորոշ վայրի բնության ներկայացուցիչների քանակ, աճելավայրերի և ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն	հաշվառում, նկարագրություն, քարտեզագրում	տարեկան մեկ անգամ

Նախատեսվող բնապահպանական միջոցառումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը ներկայացված է աղ. 11-ում:

Մշտադիտարկումների կետերի տեղադիրքի սխեման բերված է նկ. 25-ում:

Զարդիչ կայանի մթնոլորտային օդի մշտադիտարկումների կետերը նախատեսված են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտում:

Նկ.25: Մշտադիտարկումների կետերի տեղադիրքի սխեման:
Մ կ-1 հողի, օդի մշտ. կետ - X= 8564541, Y=4444331
Մ կ-2 Հողի, ջրի և ճանապարհի մշտ. կետ - X= 85641189 Y= 4444196,
Մ-3 Հողի, ջրի և ճանապարհի մշտ. կետ - X = 8563939, Y= 4444625,

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ակունքի բազալտների երևակման բնապահպանական կառավարման պլան

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ	Մեղմման համար պատասխանատու
1. Աշխատանքի անվտանգություն	Վնասվածքներ և պատահարներ աշխատանքների կատարման վայրում	<ul style="list-style-type: none"> -աշխատողներին համազգեստով և անհատական պաշտպանության միջոցներով (ԱՊՄ) ապահովում - սարքավորումների շահագործման և ԱՊՄ օգտագործման կանոնների խիստ պահպանում - Աշխատանքի պաշտպանության հրահանգների առկայություն 	<ul style="list-style-type: none"> - Ձևման ընթացքում աշխատողները կրում էին համազգեստ և համապատասխան ԱՊՄ - Ձևման ընթացքում սարքավորումների շահագործման և օգտագործման հրահանգների խախտումներ չեն արձանագրվել 	«ԵՎԱ-ՇԻՆ2009» ՍՊԸ տնօրեն
2. Հորատման շխատանքներ, Փորձնական հանույթ	Օդի աղտոտում փոշիով և արտատումներով	<ul style="list-style-type: none"> - հետախուզական աշխատանքներից առաջացած նյութի պահում հսկվող գոտում և ջրցանում փոշու առաջացումը նվազեցնելու համար - Փոշու առաջացման կասեցում փորվածքների անցման ընթացքում շարունակական ջրցանման/կամ փոշուց պաշտպանող էկրանի տեղադրման միջոցով - Շրջակա միջավայրը պահել մաքուր բեկորներից փոշու առաջացումը նվեցնելու նպատակով - Աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրման արգելում - տեխնիկական և մեքենաները պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ բացառելով ավելորդ արտատումները - մեքենաները չպահել 	<ul style="list-style-type: none"> - Չհսկվող տարածքում առանց ջրցանման բեկորներ չեն հայտնաբերվել - Ոչ մի փոշու առանց շարունակական ջրցանման և/կամ փոշուց պաշտպանող էկրանի տեղադրման - Ձևման ընթացքում շրջակա միջավայրը եղել է մաքուր բեկորներից -Ձևման ընթացքում աշխատանքների կատարման վայրում նյութերի/ թափոնների բաց այրում չի հայտնաբերվել - Ձևման ընթացքում տեխնիկական և մեքենաները շահագործվել են առանց հավելյալ արտանետումների - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքներ չեն եղել 	«ԵՎԱ-ՇԻՆ2009» ՍՊԸ տնօրեն

		ավելորդ պարապ ընթացքի մեջ		
	աղմուկ	<ul style="list-style-type: none"> - Սահմանված աշխատանքային ժամերի պահպանում - Գեներատորների, օդի կոմպրեսորների և այլ ուժային մեխանիկական սարքավորումների շարժիչների ծածկերի փակում շահագործման ընթացքում, և սարքավորումների՝ բնակելի տարածքներից հնարավորինս հեռու տեղադրում - Աղմկախլացուցիչների տեղադրում շարժական կայանների և սարքավորումների վրա - Սարքավորումների կանխարգելիչ վերանորոգում աղմուկը նվազեցնելու նպատակով - Ոչ անհրաժեշտ և չօգտագործվող սարքավորումների անջատում 	<ul style="list-style-type: none"> - Աշխատանքային ժամերից հետո ոչ մի աշխատող սարքավորում չի հայտնաբերվել - Ձևման ընթացքում սարքավորումները եղել են բավարար տեխնիկական վիճակում - Ձևման ընթացքում միացված չօգտագործվող սարքավորումներ չեն հայտնաբերվել - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքներ չեն եղել 	«ԵՎԱ-ՇԻՆ2009» ՍՊԸ տնօրեն
3. Հողային աշխատանքներ	- Հողային շերտը բացակայում է	- հողի շերտի հեռացում և պահպանում չի նախատեսվում քանի որ այն բացակայում է	-հետախուզական աշխատանքների ավարտից հետո կատարվելու է ռելիեֆի հարթեցում,	«ինժեներ - երկրաբան»
4. կենցաղային թափոնների գոյացում	-աշխատանքների կատարման վայրում սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	Ուսումնասիրության տարածքում զուգարանի տեղակայում և պահպանում սանիտարական նորմերին համապատասխան	- ուսումնասիրության տարածքում պատշաճ սանիտարական պայմաններում գտնվող զուգարանների առկայություն	Մպասարկող անձնակազմ
5. Երթևեկության և հետիոտների անվտանգություն	Ուղղակի և անուղղակի վտանգներ երթևեկությանը և հետիոտներին հետախուզական աշխատանքների ժամանակ	- երթևեկության կառավարման համակարգ և անձնակազմի ուսուցում	- Աշխատանքների հստակ տեսանելի տարածք, հանրության զգուշացում հնարավոր վտանգների վերաբերյալ -Կարգավորված Երթևեկություն	Ինժեներ - երկրաբան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. <https://findarmenia.org/arm/armenia/gegharkunik>
2. Հակոբյան Թ. Խ., Մելիք-Բախչյան Ստ. Տ., Բարսեղյան Հ. Խ. Հայաստանի և հարակից շրջանների տեղանունների բառարան, հ. 4 [Լ-Վ] (խմբ. Մանուկյան Լ. Գ.), Երևան, «ԵՊՀ Հրատարակչություն», 1986, էջ 305 — 804 էջ:
3. Սարգսյան Հ.Հ.: Հայաստանի ռեգիոնալ երկրատեկտոնիկա: Երևան, ԵՊՀ հրատ., 1989, 300 էջ:
4. Հայաստանի Հանրապետության Ֆիզիկաաշխարհագրական օբյեկտների համառոտ տեղեկատու - բառարան, Է., «Գեոդեզիայի և քարտեզագրության կենտրոն ՊՈԱԿ», 2007, էջ 99 — 150 էջ,
5. Հայաստանի ազգային ատլաս, հ. Ա, Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2006, 232 էջ:
6. Габриелян А.А., Саркисян О.А., Симонян Г.П. Сейсмо тектоника Армянской ССР. Ереван, ЕГУ, 1981, 284 с.
7. Փանոսյան: 2007-2010 թթ ՀՀ տարածքի առավել վտանգավոր սողանքների ամփոփագրիկազմման աշխատանքների հաշվետվություն (5 հատոր): Երևան, 2010, «Երկրաբանական ֆոնդեր» ՊՈԱԿ, ինվենտար համար 6695:
8. «ՀՀ բնակավայրերի մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները» ուղեցույց – ձեռնարկ:
9. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдиян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.
10. Магакьян А. К. (1941) Растительность Армянской ССР. М.–Л., 276 с.
11. Манасерян А. Г. (1987) Полупустынная флора и растительность Армении. Автореф. дис.канд. биол. наук, Ереван, 24 с.
12. Файвуш Г. М. Эндемичные растения флоры Армении. Флора, растительность и растительные ресурсы Армении. Ереван, 2007,16, с. 62–68
13. Таманян К. Г., Файвуш Г. М. К проблеме флористических районов Армении. Флора, растительность и растительные ресурсы Армении. Ереван, 2009,17, с. 73–78.
14. Карташян Н. Г. (2014) Флора и растительность восточной части Иджеванского флористического района Армении. Автореф. дис.канд. биол. наук, Ереван, 25 с.
15. Файвуш Г.М., Алексанян А.С. Местообитания Армении/ Г. М. Файвуш, А. С. Алексанян. – Ер.: НАН РА, Институт ботаники, 2016. – 360 с.,
16. «Հայաստանի թռչուններ» Մարտին Ս. Աղամյան, Դանիել Քլեմ Կրստեր, Երևան 2000թ.,
17. «Հայաստանի բնաշխարհ» խմբագր. հանձնաժողով. Հ. Ս. Այվազյան գլխ. խմբագիր և ուրիշ., Երևան 2006թ., 641 էջ:
18. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
19. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
20. ՀՀ գեղարքունիքի մարզի մասրիկի տորֆի հանքավայրի <գիլի-1> տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման աշխատանքների շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման լրամշակված հայտ: Տորֆավան, 2020թ: <http://www.mnp.am/>:

21. "110/35/6 կՎ "Սոթք" ԵԿ-ում 110 կՎ բջջի տեղադրում" աշխատանքային նախագծի Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտ, Երևան 2017թ: <http://www.mnp.am/>:
22. Հայաստանի հանրապետության գեղարքունիքի մարզի 2017-2025 թվականների տարածքային զարգացման ռազմավարություն: https://www.e-draft.am/files/project_file/1/14872484964754.doc